

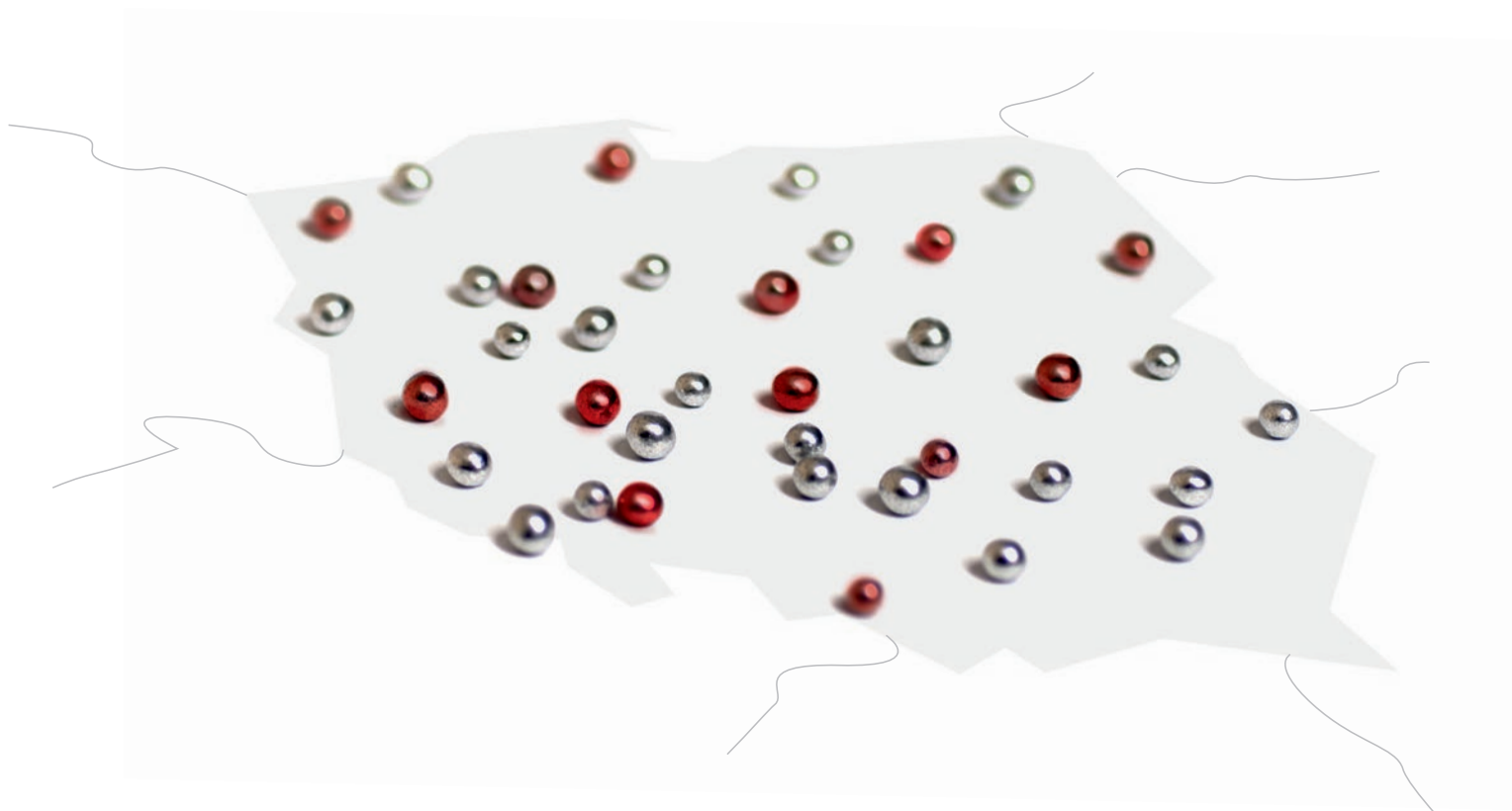
K O N G R E S

OBYWATELSKI

ROZWIJAMY SKRZYDŁA POLSKI LOKALNEJ

RAPORT Z DEBAT LOKALNYCH

Gdańsk 2016

© Copyright by

Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową

ul. Do Studzienki 63

80-227 Gdańsk

tel. 58 524 49 00

faks 58 524 49 08

www.ibngr.pl

e-mail: ibngr@ibngr.pl

Redakcja: Piotr Zbieranek

Redakcja językowa: Anna Roman

Projekt graficzny: Justyna Krzywicka

Raport stanowi podsumowanie debat lokalnych realizowanych w ramach projektu Kongresu Obywatelskiego „Rozwijamy skrzydła Polski lokalnej”. Więcej informacji: <http://www.kongresobywatelski.pl/rozwijamy-skrzydla-polski-lokalnej>

Zespół organizacyjny i merytoryczny debat:

Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową:

Jan Szomburg (kongres@ibngr.pl), Małgorzata Stompór (malgorzata.stompor@ibngr.pl),
Magdalena Iwanowska (magdalena.iwanowska@ibngr.pl), Adam Leśniewicz (adam.lesniewicz@ibngr.pl),
Piotr Zbieranek (piotr.zbieranek@ibngr.pl)

Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego:

Iwona Kolosek (iwona.kolosek@frsi.org.pl), Jacek Królikowski (jacek.krolikowski@frsi.org.pl)

ISBN 978-83-7615-130-4

CIP – Biblioteka Narodowa

“Rozwijamy skrzydła Polski lokalnej”: raport
z debat lokalnych / [red. Piotr Zbieranek]. -
Gdańsk : Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową,
2016

Bank Polski

FRSI FUNDACJA
ROZWOJU
SPOŁECZEŃSTWA
INFORMACYJNEGO

**POLSKA
PRESS
GRUPA**

**TVP
KULTURA**

ngo.pl

Szanowni Państwo,

rozwój Polski lokalnej to nasze strategiczne wyzwanie rozwojowe, gdyż to właśnie w lokalnych wspólnotach obywatelskich, tworzących się zarówno w metropoliach, jak i mniejszych miejscowościach, drzemie olbrzymi potencjał.

Kongres Obywatelski od ponad dziesięciu lat tworzy przestrzeń refleksji, wymiany doświadczeń i dyskusji między reprezentantami wszystkich regionów Polski. Chyląc czoła przed wiedzą i zaangażowaniem lokalnych liderów i społeczników, zdecydowaliśmy się zorganizować **cykl lokalnych debat Kongresu Obywatelskiego**. W organizację debat – nie tylko na poziomie ogólnopolskim, lecz i lokalnym – włączyło się liczne **grono partnerów**, zarówno władz państwowych i instytucji publicznych, jak i organizacji pozarządowych, mediów czy biznesu. Ich zaangażowanie potwierdza nasze przekonanie, że to lokalne wspólnoty obywatelskie mogą i powinny być jednym z kół zamachowych rozwoju Polski.

Debaty toczyły się równolegle w **52 miejscowościach** w całej Polsce. Ich gospodarzami byli, co warto podkreślić, bibliotekarki i bibliotekarze. W dyskusji mogli liczyć na wsparcie profesjonalnych moderatorów, ale to sami gospodarze wypracowali wiodący temat debat, wskazując na aktywność obywatelską jako przestrzeń, która pozwala najpełniej rozwinąć skrzydła Polski lokalnej.

Grupy debatujących odzwierciedlały zróżnicowane punkty widzenia. Uczestników spotkań różniły wykształcenie, doświadczenie zawodowe, wiek, ale łączyło jedno: **ponadprzeciętna troska o dobro wspólne oraz poczucie lokalnej wspólnoty**. Polski socjolog Florian Znaniecki te wybitne jednostki nazwałby z pewnością „nadnormalnymi”. Energię naszych „nadnormalnych”, ich pogłębioną refleksję o najbliższym otoczeniu i o Polsce postaraliśmy się zawrzeć w niniejszym raporcie, do którego lektury serdecznie zachęcam.

Wnioski z raportu potwierdzają, że najwyższy czas, aby przewyciężyć w Polsce nastawienie na branie (bo „nam się należy”), a zacząć wytwarzać w sobie nawyk dzielenia się. Rozwinięcie skrzydeł, zarówno w wymiarze jednostkowym, jak i społecznym, stanie się możliwe, kiedy odejdziemy od gier, w których chcemy wygrać kosztem drugiego (*win-lose*) i przestawimy się na dążenie do wspólnej wygranej (*win-win*). Przykład „nadnormalnych” pokazuje, że jest to możliwe, a otwartość na tworzenie nowych relacji i więzi pozwala przełamać największe bariery.

Dziękując raz jeszcze wszystkim uczestnikom i organizatorom debat za zaangażowanie i podzielenie się z nami niezwykle cennymi doświadczeniami, zachęcam wszystkich do lektury i analizy inspirującego, mam nadzieję, raportu.

dr Jan Szomburg

Prezes Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową
Inicjator Kongresu Obywatelskiego

SPIS TREŚCI

Idea projektu: rozwijamy skrzydła Polski lokalnej!	5
Notka metodologiczna	7
Lista bibliotek biorących udział w debatach	9
Sprawozdanie z przebiegu debat	11
WNIOSKI Z DEBAT – JAK UWOLNIĆ POTENCJAŁ AKTYWNOŚCI OBYWATELSKIEJ?	14
Aktywni obywatele – romantyczni pozytywiści	14
Przyjazny klimat – relacje i więzi dla obywatelskości	18
Dialog jako wartość sama w sobie – opinie gospodarzy o debatach	21
Co dalej?	27
O debatach w mediach	28
Fotorelacje z debat.....	31
Pilotaż debat lokalnych „Kompetencje przyszłości – jak rozwinąć nasze skrzydła?” (2015)	41
Sprawozdanie z przebiegu warsztatów „Jak osiągnąć w życiu sukces finansowy?”	43
Lista szkół biorących udział w warsztatach	48
Fotorelacje z warsztatów	50

IDEA PROJEKTU: ROZWIJAMY SKRZYDŁA POLSKI LOKALNEJ!

Rozwój społeczności lokalnych – zarówno w Polsce metropolitarnej, jak i lokalnej – stanowi klucz do rozwoju naszego kraju. To właśnie **poprzez rozwój lokalnych wspólnot możemy wpłynąć na przemianę kulturowo-mentalną nas samych**. Uszlachetnienie naszego indywidualizmu wymaga bowiem otwarcia się na otoczenie – potrzeby i oczekiwania, tak poszczególnych osób, jak i całych społeczności. Uświadomienie sobie wzajemnych związków pomiędzy rozwojem indywidualnym i zbiorowym zachodzi najbardziej naturalnie właśnie w lokalnych społecznościach. Działając na ich rzecz, zmieniając rzeczywistość w swoim najbliższym otoczeniu (stawiając ławkę czy porządkując podwórko), wpływamy na poprawę jakości życia nas samych; rozwijamy jednocześnie własny „interfejs” kulturowo-mentalny, czyli zasób indywidualnych kompetencji. Z tego względu **temat rozwoju lokalnego** – ze szczególnym uwzględnieniem budowy wspólnot oraz aktywności obywatelskiej na ich rzecz – **stanowi jeden z kluczowych tematów podnoszonych w sferze publicznej przez Kongres Obywatelski**.

Przed Polską lokalną stoją liczne wyzwania rozwojowe, które blokują rozwój lokalnych społeczności. Ich pokonanie wymaga stworzenia **sieci i więzi obywatelskiej** współpracy, opartej na zrozumieniu, zaufaniu i wzajemnej lojalności. To one sprzyjają „wglądowi w siebie” i zbudowaniu oddolnie **zbiorowej mądrości** – podstawy zdiagnozowania konkretnych wyzwań i wspólnego odnalezienia „pomysłu na rozwój”. To one pozwalają na wykształcenie się liderów lokalnych – wspólnotowego przywództwa nowego typu. Obywatelskie sieci i przywództwo tworzą **stabilny mechanizm rozwojowy** – zdolny do uwolnienia i ukierunkowania oddolnej energii lokalnej społeczności.

Przekonaliśmy się o sile sprawczej tego połączenia już podczas ubiegłorocznego pilotażu. W jego ramach diskutowaliśmy w 40 miejscowościach w całym kraju o kompetencjach potrzebnych do osiągnięcia sukcesu indywidualnego i włączenia się w rozwój lokalnej społeczności (więcej o wnioskach z debaty „Kompetencje przyszłości – jak rozwinąć nasze skrzydła?": str. 41- 42).

Budowie podglebia rozwoju służą właśnie debaty lokalne.

● Jakie wyzwania stoją przed Polską lokalną?

Głównym wyzwaniem stojącym przed Polską lokalną jest wyludnianie miejscowości na obszarach pozametropolitarnych, wynikające z ujemnego przyrostu naturalnego oraz migracji krajowej i zagranicznej. Na ten trend nakładają się także problemy instytucjonalne we wszystkich sektorach – od załamania lokalnej gospodarki i wynikającego z niego strukturalnego bezrobocia, poprzez niską aktywność obywatelską mieszkańców, aż po wyalienowanie lokalnych elit politycznych.

▶ Jakie są dążenia lokalnej społeczności? W jaki sposób można je zrealizować? Jak możemy sprostać stojącym przed nimi wyzwaniom? Co może zatrzymać odpływ mieszkańców?

● Jak napędzić rozwój lokalny?

Trudno określić jeden wzorcowy model rozwoju, może on opierać się na różnych fundamentach. Rozwój wspierają zarówno czynniki zewnętrzne (bliskość metropolii, inwestycje publiczne i prywatne), jak i mądre wykorzystanie różnorodnych zasobów lokalnych społeczności. Jedną z możliwości jest dookreślenie specjalizacji gospodarczej, a następnie współpraca różnych podmiotów na rzecz promowania lokalnych marek. Rozwój może napędzać także obywatelskie współdziałanie i wdrażanie społecznych innowacji.

▶ Jakie czynniki mogą pozytywnie wpływać na sytuację Polski lokalnej? Jak wybrać właściwą ścieżkę rozwoju?

● Jak uwolnić potencjał Polski lokalnej?

Rozwój na obszarach pozametropolitarnych wymaga przede wszystkim dobrego pomysłu. Wizji, która pozwoli zmobilizować mieszkańców, oraz – często odległego i obciążonego ryzykiem – celu. Pomysł powinien być zbudowany nie tylko na wiedzy eksperckiej, ale też na pasji, zaangażowaniu i doświadczeniu lokalnych liderów.

▶ Jak włączyć wszystkich mieszkańców do rozwoju? Jak „oprzyrządownić” pomysł, by miał on szansę realizacji i stał się rzeczywistą dźwignią rozwoju? Czy „szytym na miarę” narzędziem rozwoju mogą być lokalne rynki kapitałowe, fundusze UE czy partnerstwo publiczno-prywatne?

Debaty liderów lokalnych, organizowane w bibliotekach publicznych w całej Polsce, służą wspólnej refleksji nad tym, w jaki sposób uwolnić potencjał lokalnych społeczności, co pomaga generować rozwój lokalny, a co go blokuje. Tegoroczne debaty, które zainicjowano podczas X Kongresu Obywatelskiego, poświęcone były tematowi **aktywności obywatelskiej, jako koła napędowego rozwoju lokalnego**.

Debaty odbyły się w miejscu nieprzypadkowym: biblioteki publiczne stanowią nie tylko centrum dostępu do informacji i wiedzy, ale także ważną przestrzeń spotkań – niezależną i przyjazną dla wszystkich aktywnych mieszkańców. **Biblioteki cieszą się bardzo dużym zaufaniem publicznym, a bibliotekarki i bibliotekarze są ważnymi członkami swojej społeczności. Na szczególne podkreślenie zasługuje to, że gospodarzami debat były aktywne bibliotekarki i bibliotekarze uczestniczący w Programie Rozwoju Bibliotek realizowanym przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego. Dzięki ich zaangażowaniu debaty zakończyły się sukcesem, gromadząc prawie 1500 osób.**

Debaty lokalne są realizowane w ramach działań **Kongresu Obywatelskiego** przez **Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową** i **Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego**. Partnerem strategicznym projektu jest **PKO Bank Polski**, partnerem merytorycznym **Instytut Książki**, a partnerami medialnymi są: **Polska Press Grupa**, **TVP Kultura** oraz portal **ngo.pl**. Honorowy patronat nad debatami objął **Prezydent RP Andrzej Duda**. W poszczególne debaty zaangażowały się także samorządy lokalne i regionalne, a patronat medialny nad nimi objęły lokalne media, których przedstawiciele brali czynny udział w wielu debatach.

NOTKA METODOLOGICZNA

Podstawowym założeniem na każdym etapie realizacji debat lokalnych było **silne uspołecznienie działań i ich realizacja poprzez interakcję między ogólnopolskimi i lokalnymi organizatorami**.

Inspiracją do wyboru wiodącego tematu – aktywność obywatelska jako koło zamachowe rozwoju lokalnego – była jedna z sesji X Kongresu Obywatelskiego; jego dookreśleniu służył warsztat gospodarzy debat. Na bazie doświadczeń z ubiegłorocznego pilotażu powstał projekt scenariusza debat lokalnych. Jego finalną wersję wyłoniły konsultacje on-line w formie webinarium z udziałem organizatorów projektu oraz gospodarzy debat. Scenariusz zakładał pracę warsztatową w mniejszych podgrupach, które umożliwiały swobodną interakcję dyskutantów.

Organizatorzy zadbali o to, by w debatach na poziomie lokalnym uczestniczyło możliwie zróżnicowane grono dyskutantów (osoby w różnym wieku, o różnym wykształceniu, przedstawiciele różnych środowisk itp.). Debaty odbywały się bez udziału publiczności i były prowadzone przez zewnętrznych moderatorów.

Tematem dyskusji była szeroko rozumiana **aktywność obywatelska** – stanowiąca punkt wyjścia do refleksji nad narzędziami rozwoju społeczności lokalnych. Uczestnicy najczęściej definiowali aktywność obywatelską jako „działanie obywateli na rzecz dobra wspólnego lokalnej społeczności”. Pytano o to, co motywuje do działań na rzecz wspólnoty i co mogłoby takie działania ułatwić. Trzy „motywatory” i „ułatwiacze”, które uzyskały największą liczbę głosów, traktowane były jako najbardziej **wymierny rezultat debaty**.

Rezultaty każdej z debat zostały ujęte w ujednoliconym kwestionariuszu sprawozdania, sporządzonym przez moderatora dyskusji. Podsumowanie zawierało między innymi: informacje o wybranych przez uczestników w głosowaniu „motywatorach” i „ułatwiaczach”, szerszy opis przebiegu dyskusji (w tym wskazanie obszarów zarówno wspólnych, jak i spornych) oraz podstawowe dane społeczno-demograficzne uczestników. Na specjalnym formularzu zebrano także opinie gospodarzy debat lokalnych na temat dyskusji, jak i udziału w samym projekcie; a także inne materiały będące efektem dyskusji (np. relacje medialne).

Agregacja i analiza informacji z wszystkich debat pozwoliła sformułować wnioski na temat przebiegu spotkań oraz wyodrębnić tematy wspólne dla znaczącej części debat. Stworzono także bazę kodów, symbolizujących najczęściej przejawiające się opisy kompetencji o zbliżonym zakresie znaczeniowym, które zostały wykorzystane w „kołach” prezentowanych w raporcie.

OKREŚLENIE TEMATU

(warsztat gospodarzy debat poprzedzony sesją tematyczną
X Kongresu Obywatelskiego)

WYPRACOWANIE RAM DEBAT

(cykl webinarów z udziałem gospodarzy debat lokalnych;
stworzenie **scenariusza**)

WYPRACOWANIE WNIOSKÓW GRUPOWYCH

(realizacja moderowanych debat lokalnych;
stworzenie **sprawozdania**)

WYPRACOWANIE WNIOSKÓW Z DEBAT LOKALNYCH

(analiza ilościowo-jakościowa nadesłanych materiałów: 52 sprawozdań
moderatorów i gospodarzy debat lokalnych, materiałów prasowych oraz
relacji audio-video; stworzenie **raportu z debat lokalnych**)

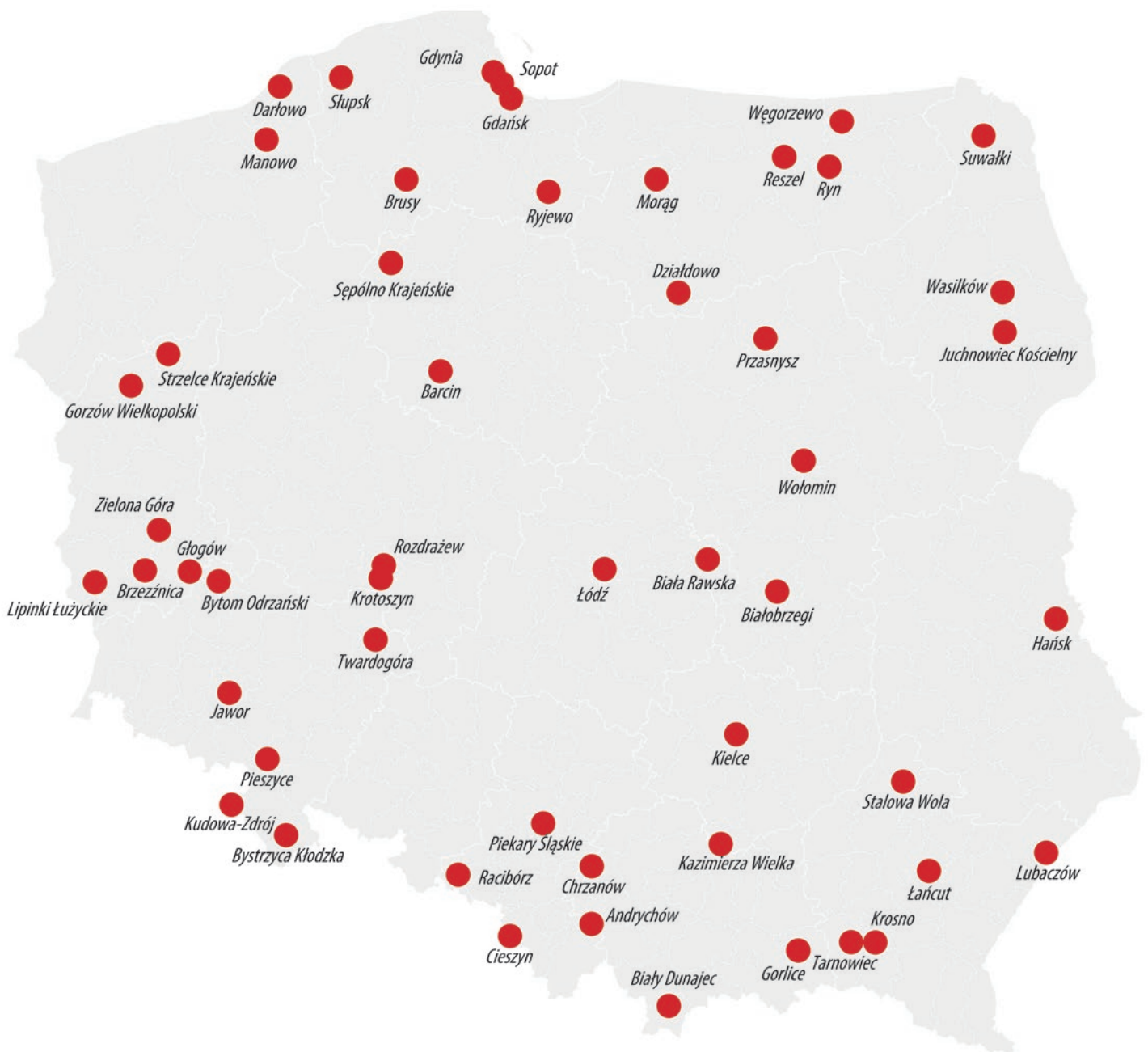

LISTA BIBLIOTEK BIORĄCYCH UDZIAŁ W DEBATACH

1. Biblioteka Miejska w Cieszynie
2. Biblioteka Publiczna Gminy w Hańsku
3. Biblioteka Publiczna im. J. Iwaszkiewicza w Sępólnie Krajeńskim”
4. Biblioteka Publiczna im. M. Konopnickiej w Suwałkach
5. Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Barcin im. Jakuba Wojciechowskiego
6. Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Białobrzegi
7. Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Bystrzyca Kłodzka
8. Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Strzelcach Krajeńskich
9. Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Twardogórze
10. Biblioteka Publiczna w Bytomiu Odrzańskim
11. Biblioteka Publiczna w Rynie
12. Centrum Kultury i Biblioteki im. Jana Karnowskiego
13. Gminna Biblioteka Publiczna im. Zofii Solarzowej w Białym Dunajcu
14. Gminna Biblioteka Publiczna w Brzeźnicy
15. Gminna Biblioteka Publiczna w Juchnowcu Kościelnym
16. Gminna Biblioteka Publiczna w Lipinkach Łużyckich
17. Gminna Biblioteka Publiczna w Rozdrażewie
18. Gminna Biblioteka Publiczna w Ryjewie
19. Gminna Biblioteka Publiczna w Tarnowcu
20. Biblioteka Publiczna Gminy Manowo Filia w Manowie w ramach Gminnego Ośrodka Kultury w Wyszewie
21. Krośnieńska Biblioteka Publiczna w Krośnie
22. Krotoszyńska Biblioteka Publiczna
23. Miejska Biblioteka Publiczna – Centrum Kultury w Pieszycach
24. Miejska Biblioteka Publiczna im. Agnieszki Osieckiej w Darłowie
25. Miejska Biblioteka Publiczna im. Marii Dąbrowskiej w Słupsku
26. Miejska Biblioteka Publiczna im. Melchiora Wańkowicza w Stalowej Woli
27. Miejska Biblioteka Publiczna im. Stanisława Gabryela w Gorlicach
28. Miejska Biblioteka Publiczna im. Wł. Broniewskiego w Lubaczowie
29. Miejska Biblioteka Publiczna im. Zofii Nałkowskiej w Przasnyszu
30. Miejska Biblioteka Publiczna w Andrychowie
31. Miejska Biblioteka Publiczna w Chrzanowie
32. Miejska Biblioteka Publiczna w Działdowie
33. Miejska Biblioteka Publiczna w Gdyni
34. Miejska Biblioteka Publiczna w Jaworze
35. Miejska Biblioteka Publiczna w Kudowie Zdroju
36. Miejska Biblioteka Publiczna w Łąncucie
37. Miejska Biblioteka Publiczna w Morągu
38. Miejska Biblioteka Publiczna w Piekarach Śląskich
39. Miejska Biblioteka Publiczna w Reszlu
40. Miejska Biblioteka Publiczna w Sopocie
41. Miejska Biblioteka Publiczna w Wasilkowie
42. Miejska Biblioteka Publiczna w Głogowie
43. Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Ryszarda Kincla w Raciborzu

44. Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Białej Rawskiej
45. Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Węgorzewie
46. Miejsko-Gminna i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Mikołaja Reja w Kazimierzy Wielkiej
47. Miejska Biblioteka Publiczna im. Zofii Nałkowskiej w Wołominie
48. Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka J. Piłsudskiego w Łodzi
49. Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. W. Gombrowicza w Kielcach
50. Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida w Zielonej Górze
51. Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. J.C. Korzeniowskiego w Gdańsku
52. Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Gorzowie Wielkopolskim

DZIĘKUJEMY!

SPRAWOZDANIE Z PRZEBIEGU DEBAT

Debata społeczne poświęcone rozwojowi lokalnemu odbyły się 15 – 22 maja 2016 r. w **52 bibliotekach** w Polsce. Prawie **1500 uczestników** poszukiwało wspólnie odpowiedzi na pytanie: jak uwolnić potencjał aktywności obywatelskiej Polski lokalnej, zastanawiali się nad czynnikami motywującymi i ułatwiającymi zaangażowanie społeczne.

Uczestnicy dyskutowali o aktywności obywatelskiej w formule warsztatowej, wspólnie odpowiadając na dwa pytania:

- Co **motywuje do angażowania się** w sprawy społeczności lokalnej?
- Jak można **ułatwić mieszkańcom zaangażowanie** w sprawy społeczności lokalnej?

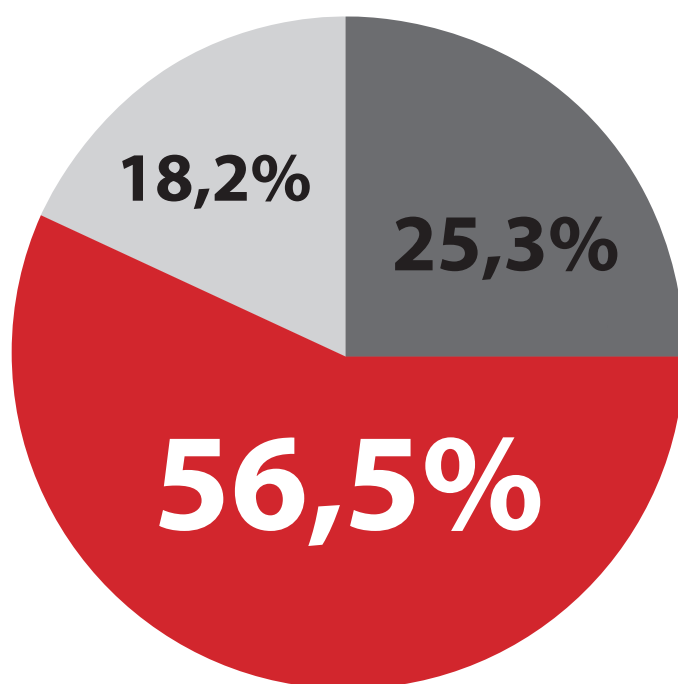
Debata odbyły się równolegle
w 52 miejscowościach:

52

- w nieomal wszystkich regionach Polski – od Pomorza do Małopolski, od Dolnego Śląska po Podlasie,
- Polski lokalnej i metropolitarnej – od małych miejscowości, takich jak Brzeźnica, Brusy czy Hańsk, do dużych miast – Gdańska, Łodzi czy Kielc.

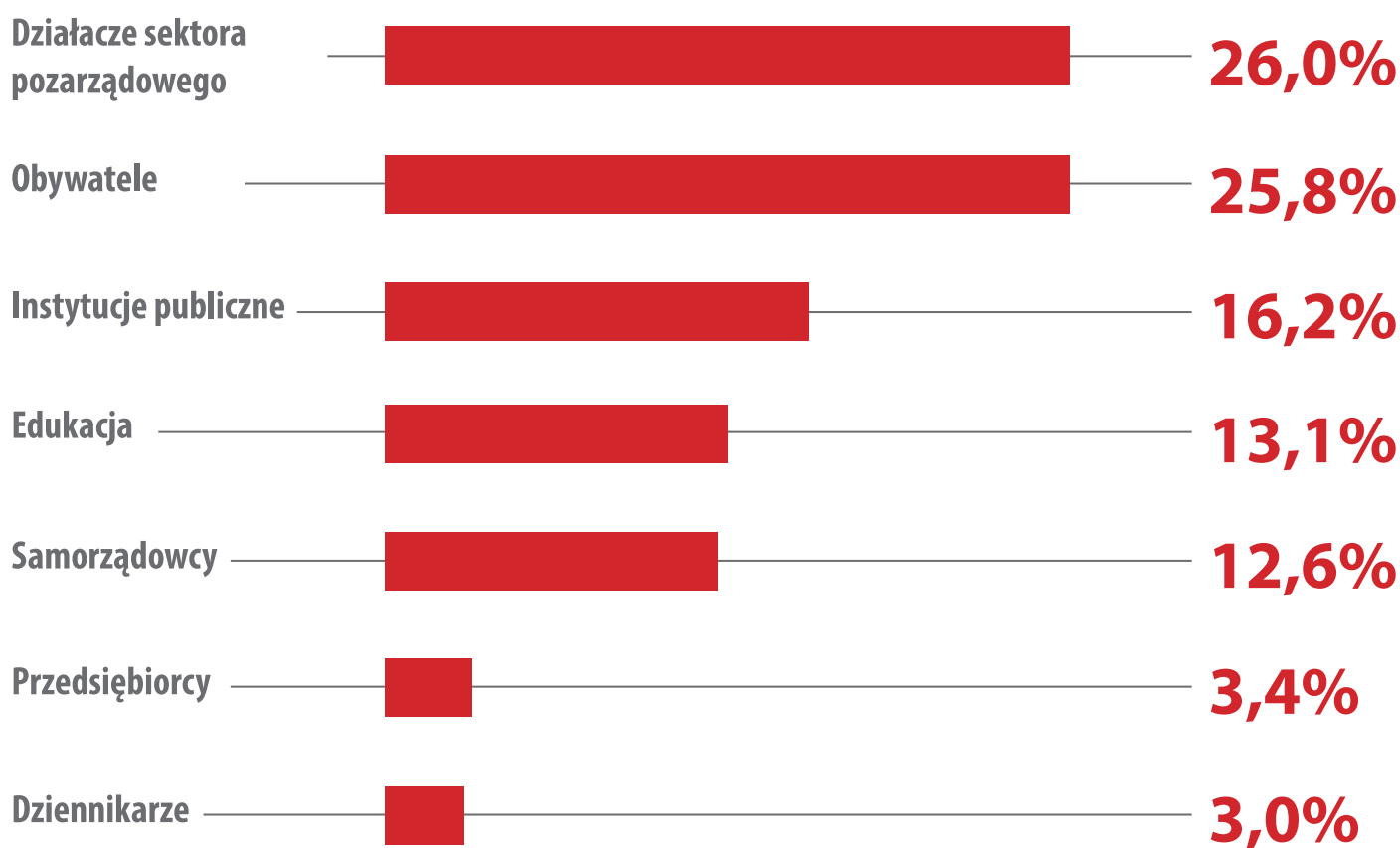
W debatach wzięło udział łącznie **1448** uczestników. Skład tej grupy pozwalał na dialog :

- **MIĘDZYPOKOLENIOWY** – w dyskusji brali udział głównie **dorosli** (ponad połowa dyskutantów), ale licznie reprezentowana była również **młodzież** (co czwarty uczestnik) i **seniorzy** (co piąty),

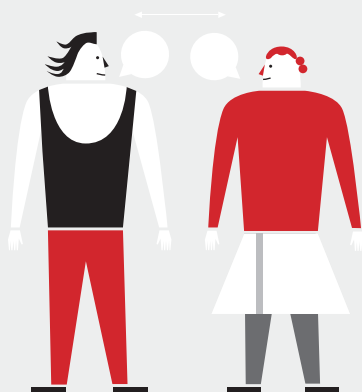

● Młodzież ● Dorośli ● Seniorzy

- **MIĘDZYŚRODOWISKOWY I MIĘDZYSEKTOROWY** – uczestnicy reprezentowali przede wszystkim **organizacje społeczne i nieformalne grupy obywatelskie** (26%), lokalne **instytucje publiczne** (16%), sektor **edukacji** (13%) oraz **samorząd lokalny** (13%). W debatach wzięli udział także przedstawiciele lokalnego **biznesu, mediów i Kościoła**.

Aspektem, na który zwracano szczególną uwagę, była **możliwość realizacji edukacji obywatelskiej w praktyce** – poprzez konstruktywny, prowadzący do wypracowania kompromisu dialog. Wysoka kultura dyskusji oraz zaangażowanie we wspólną pracę owocowało często konsensusem wokół wypracowanych efektów spotkania. Pewnym kontekstem dla debaty były dostrzegane „pęknięcia” wewnątrz lokalnych wspólnot, związane z licznymi dysfunkcjami rozwojowymi, zniechęcającymi mieszkańców do lokalnych aktywności. To właśnie problem z utrzymaniem poziomych relacji międzypokoleniowych oraz międzysektorowych, blokuje uwolnienie nie tylko potencjału aktywności obywatelskiej, ale też rozwój samych wspólnot lokalnych. Problemem jest w tym wypadku zarówno **dwuwymiarowa migracja młodych** (część wycofuje się z życia wspólnoty, część decyduje na wyjazd do metropolii lub za granicę), jak i **silnie odczuwany podział na „my” i „oni”**, związany z relacjami mieszkańców i lokalnych władz samorządowych.

Dla wielu uczestników debaty były pierwszym kontaktem z aktywizującą (warsztatową) formą spotkania. Charakter samej dyskusji, w powiązaniu z profesjonalną moderacją zewnętrzną, pozwalał na efektywną promocję wartości demokratycznych – egalitaryzmu i dialogu międzysektorowego i międzypokoleniowego. Lokalni gospodarze, idąc torem zgodnym z tymi wartościami, postulowali **większe skupienie się na dyskusjach plenarnych i szersze zaangażowanie społeczności lokalnej**. Jednocześnie zachęcali do maksymalnego **ukonkretnienia i „wdrożeńowości”** – wypracowania projektu rozwojowego, który pomógłby rozwinąć skrzydła lokalnej społeczności. Takie podejście wychodzi naprzeciw podstawowej trudności w sprawnym przebiegu dyskusji – **braku umiejętności przechodzenia przez uczestników z poziomu indywidualnego** (konkretnego; wynikającego z własnego, indywidualnego doświadczenia) do **poziomu wspólnotowego** (abstrakcyjnego; wynikającego ze społecznego doświadczenia).

Z perspektywy organizatorów zauważalne było **przerastające ich oczekiwania zaangażowanie gospodarzy i uczestników debat**. W wielu miejscach, w których zorganizowano drugą edycję debat, w spotkaniach uczestniczyły też osoby zaangażowane w pilotaż; niejednokrotnie pojawiały się także symboliczne nawiązania do ubiegłorocznych debat czy też wspólne zdjęcia.

W przygotowanie debat, poza bibliotekami, często **angażowały się inne instytucje publiczne** (w tym szkoły) oraz **władze samorządowe** (w wielu debatach uczestniczyli lokalni decydenci).

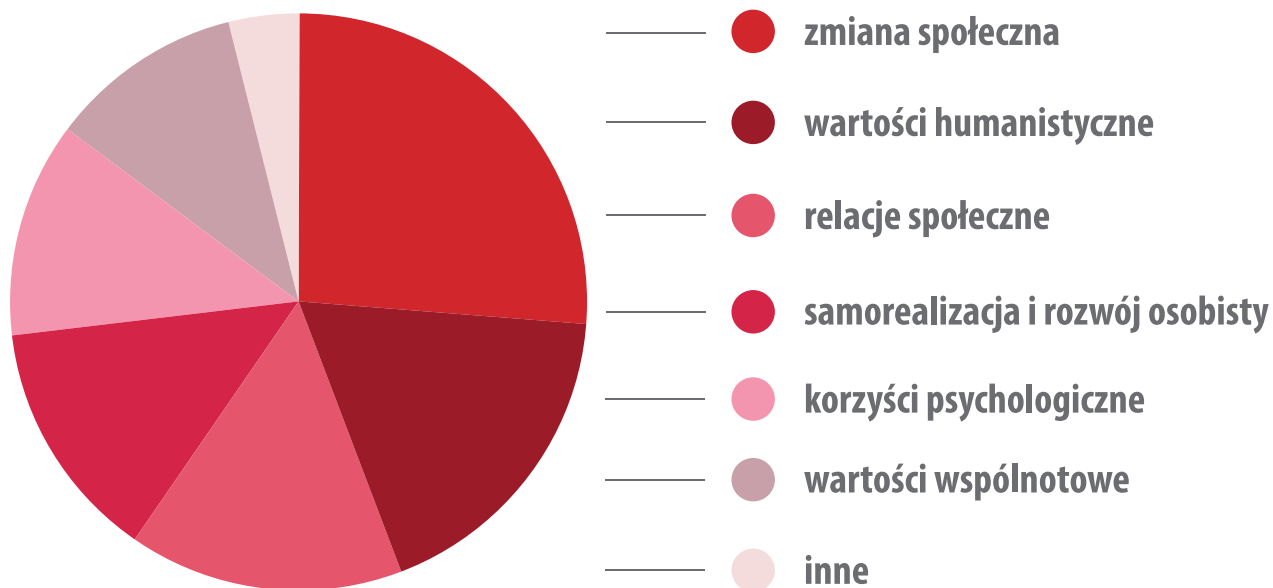
WNIOSKI Z DEBAT – JAK UWOLNIĆ POTENCJAŁ AKTYWNOŚCI OBYWATELSKIEJ?

Aktywni obywatele: romantyczni pozytywiści

Do obywatelskiej aktywności motywują nas **dwie**, blisko ze sobą związane **grupy czynników** – **aksjologiczne i pragmatyczne**. Z jednej strony napędzają więc nas wyznawane wartości, które nie pozwalają zamknąć się na otoczenie; z drugiej zaś – korzyści wpływające z aktywności. W ten sposób dochodzi do **połączenia dwóch wielkich polskich tradycji: romantycznej i pozytywistycznej**.

Koło motywacji. Czynniki motywujące do podejmowania aktywności obywatelskiej.

- Pierwszą grupę determinantów lokalnego zaangażowania stanowią deklarowane **wartości i ich realizacja w codziennym życiu**. Wartości, które czynią z nas obywateli, mają podwójny charakter: humanistyczny i wspólnotowy. Ich fundament jest jednak wspólny – jest nim wyjście poza obszar własnego interesu.

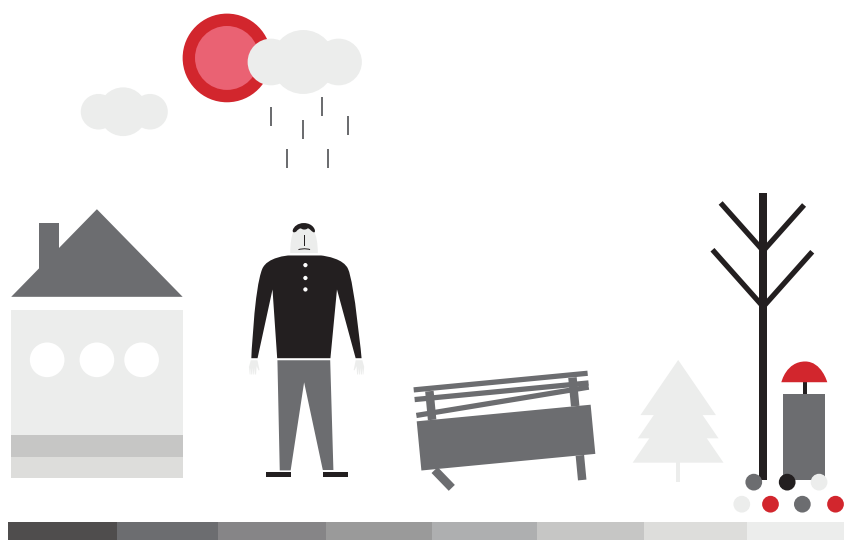
Wartości humanistyczne reprezentowane są przez empatię, altruizm, czy też inaczej otwartość na drugiego człowieka (w tym na jego potrzeby i oczekiwania), zdolność do dzielenia się z nim swoimi zasobami (pasjami, zainteresowaniami, wiedzą), ale też czerpania z relacji interpersonalnych paliwa do rozwoju samego siebie.

Nie mniej ważne są wartości **wspólnotowe**, stanowiące spoiwo, które łączy to, co indywidualne z tym, co służy całej społeczności, wiążące odpowiedzialność z realizacją potrzeby bycia użytecznym. To ów „klej” wspiera zrozumienie wzajemnych związków pomiędzy dobrem wspólnym a wyższą jakością życia.

To właśnie **przełożenie aktywności obywatelskich na naszą indywidualną jakość życia** ma kluczowe znaczenie dla naszej motywacji. Czasem wskazywano, że wartości wspólnotowe układają się w specyficzny profil psychologiczny („społeczne ADHD”), wynikający bezpośrednio z procesu socjalizacji, zachodzącego głównie w rodzinie, ale także w szkole.

- Drugą grupą czynników wyróżnionych przez lokalnych liderów są różnorodne **korzyści** uzyskiwane dzięki aktywności obywatelskiej. Nasze działania prowadzą do zmiany naszego otoczenia, co przekłada się na warunki i jakość naszego życia. Liderzy wskazują, że to **zmiana**, czy też szerzej **wywieranie rzeczywistego** – trwałego, konkretnego i pozytywnego – **wpływu na otoczenie** stanowi najsilniejszy motor ich aktywności. To, jak ważny jest namacalny efekt, podkreślają przykłady wskazywane przez liderów, które bardzo często dotyczą zmian właśnie w przestrzeni publicznej.

Ich refleksje uczulają także na inne zjawisko, które demotywuje, powodując wycofanie z aktywności obywatelskiej, czy wręcz emigrację wewnętrzną. Chodzi mianowicie o angażowanie obywateli w **aktywność „fasadową”**, które nie przynosi rezultatów. Ugruntowane w wielu społecznościach poczucie, że nakłady czasu i energii nie przynoszą wymiernych rezultatów blokuje przed dalszym zaangażowaniem w aktywność obywatelską. Często wskazywanym przykładem takich działań są konsultacje społeczne dotyczące lokalnych strategii rozwoju.

Aktywność obywatelska wpływa więc zarówno ze sfery imperatywów moralnych, jak i pragmatycznej kalkulacji. Pragmatyzm ten szczególnie widać w **projektowym podejściu do działań**, nastawionych na faktyczną zmianę. Obok wizji i celu (wyrażonego językiem zakładanych efektów), powinniśmy przy projektowaniu zmiany wziąć pod uwagę szczegółową „mapę drogową”. To wszystko zaś powinno być poparte pogłębioną, krytyczną diagnozą otaczającej rzeczywistości. Działanie bowiem często wynika z niezgody na istniejący stan rzeczy.

Ważnym motywatorem – oprócz zmiany otaczającej rzeczywistości – są także mocniej **zindywidualizowane korzyści**. Mają one zróżnicowany charakter, choć wszystkie łączy to, że **aktywność obywatelska staje się ważnym czynnikiem rozwoju osobistego**. Działanie wzbogaca nas – intelektualnie, emocjonalnie, kulturalnie i społecznie; nowe wyzwania zachęcają do działania i inspirują do zmian w swoim życiu. Zdobywamy nowe kompetencje – zarówno wiedzę, umiejętności, jak i postawy.

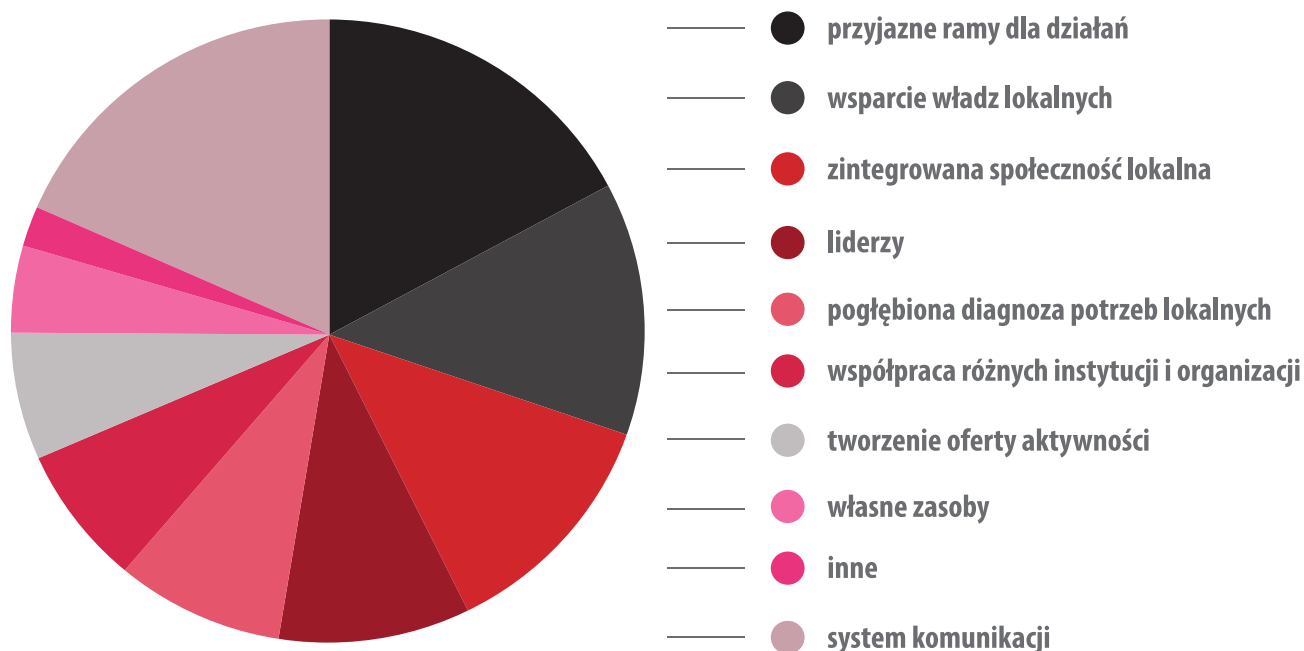
Proces rozwoju osobistego zachodzi w dużej mierze dzięki **autentycznym relacjom i więziom społecznym**, powstałym na bazie wspólnego działania. Mamy tu do czynienia nie tylko z **integracją społeczności** (międzypokoleniową, ale też międzygrupową i międzyśrodowiskową) oraz **budową tożsamości** wokół wspólnych celów, ale też **stymulowaniem rozwoju osobistego** (źródłem inspiracji do samorozwoju, poligonem kształtowania nowych kompetencji czy zaspokojeniem podstawowych potrzeb psychologicznych).

To wszystko wiąże się z tym, co najbardziej – z perspektywy aktywnego obywatela – odczuwalne. Są to **korzyści psychologiczne**, przede wszystkim możliwość czerpania **satisfakcji z działania** oraz osiągniętego celu czy efektu. Pozytywnym bodźcem do działania jest także uczucie dowartościowania, wpływu na otaczającą rzeczywistość czy też dobre samopoczucie, które wypływa ze świadomości realizacji wartości (motywacja wewnętrzna i samozadowolenie). Ważne są w tym wypadku także dostrzeżenie, akceptacja i docenienie ze strony szerszej zbiorowości.

Przyjazny klimat: relacje i więzi dla obywatelskości

- Podstawowym ułatwieniem podejmowania aktywności obywatelskiej jest **sprzyjający jej klimat. Jego głównym wyrazem jest obniżenie „progu wejścia”**, czyli tworzenie jak najszerszej oferty aktywności oraz ułatwień w dostępie do niezbędnych zasobów. Można wskazać na dwie podstawowe grupy czynników składające się na przyjazny klimat dla aktywności obywatelskiej – **usieciowane „podglebie społeczne” oraz przyjazna rama dla działań.**

Koło ułatwień. Czynniki ułatwiające podejmowanie aktywności obywatelskiej.

Najistotniejsze wydają się relacje i więzi oplatające daną lokalną społeczność. Podstawą silnie ugruntowanej aktywności obywatelskiej jest więc zintegrowana lokalna społeczność, charakteryzująca się zespołem norm i trwałych wzorców zachowań. Kluczem staje się rozpowszechnienie wartości wspólnotowych i kapitału społecznego, czyli akceptacji pracy na rzecz wspólnoty, gotowości do współpracy i włączenia się w działania. Istotne znaczenie ma w tym wypadku również obywatelska świadomość – często związana z wcześniej prowadzonymi działaniami z zakresu edukacji obywatelskiej (w tym kompetencjami, np. znajomością swoich praw i procedur administracyjnych).

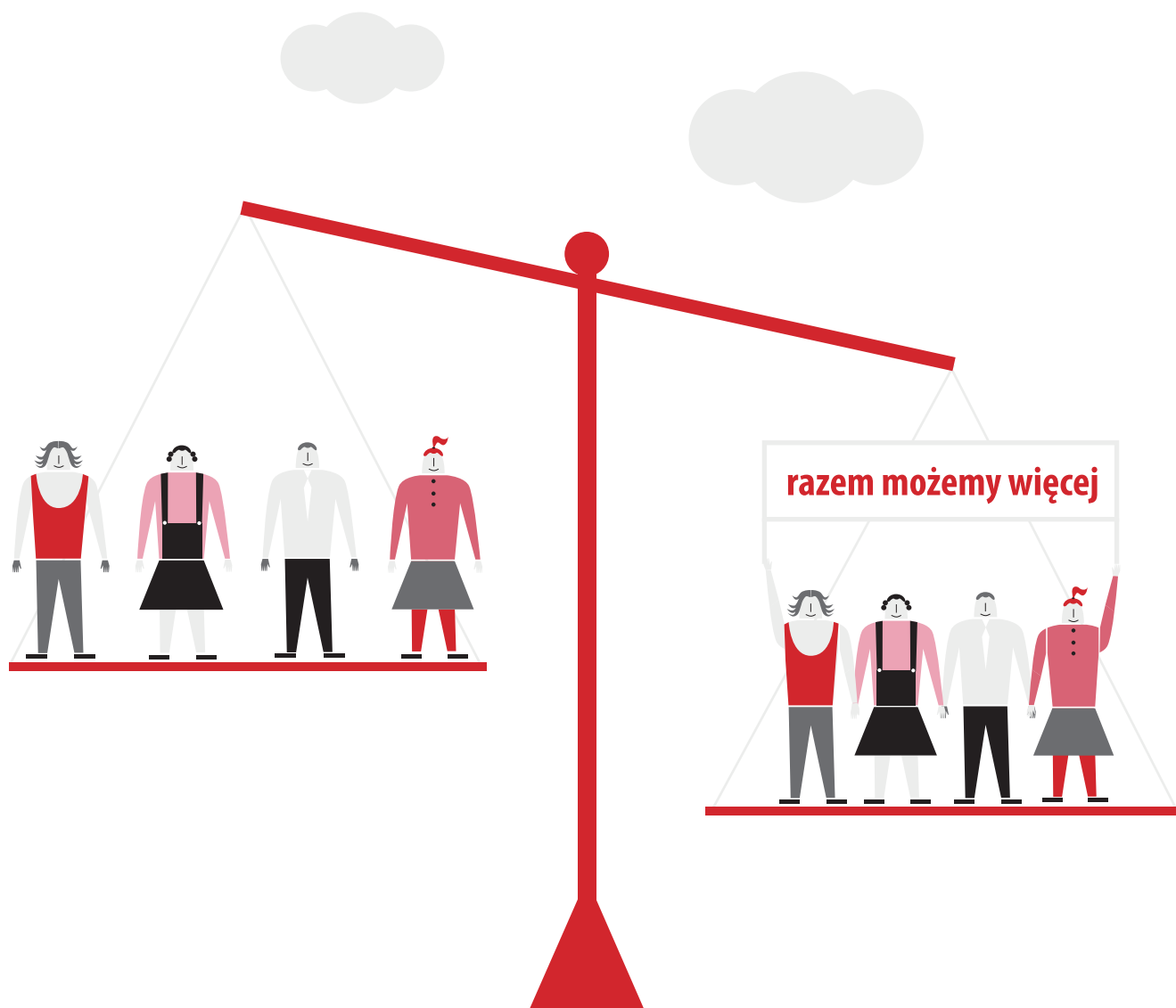

Ważnymi elementami zintegrowanej społeczności jest jej infrastruktura, w tym **system efektywnej komunikacji**. System ten opiera się na stworzeniu kanałów dwustronnej wymiany informacji pomiędzy instytucjami, organizacjami i mieszkańcami, służących do wzajemnego informowania się, promocji działań, a także transferu dobrych wzorców (z wykorzystaniem np. mediów lokalnych). Fora te powinny mieć stabilny, nie efemeryczny charakter. Istotną rolę odgrywa także system informowania o inicjatywach i wydarzeniach społecznych, który wspomaga możliwość zaangażowania się obywateli (promocja, akcje społeczne i informacyjne). Wiąże się to również z już **istniejącymi sieciami współpracy instytucji, organizacji i liderów**. Od nich zależy tworzenie oferty aktywności, która umożliwi nowym społecznikom szybkie włączenie się.

Nieodłącznym składnikiem zintegrowanej społeczności są **liderzy lokalni**, czyli osoby publicznego zaufania, które zachęcają innych do działania. Kluczowy z tej perspektywy jest wybór właściwych, cieszących się zaufaniem osób – i pozostawianie im przestrzeni na to, aby motywowali własnym przykładem czy też porywającymi wizjami. Ze względu na dostrzegane przełożenie jakości przywództwa na jakość działań całej wspólnoty podkreślano także potrzebę wzmacniania liderów. Może ono przybierać wiele postaci – od psychologicznego i społecznego (wsparcie, docenienie, odczarowywanie negatywnych stereotypów); aż do transferu kompetencji (twardych, jak pozyskiwanie środków i korzystanie z nowych technologii, i miękkich, jak budowa sieci partnerstw).

- Drugą najważniejszą grupą ułatwień jest **tworzenie miękkiej i twardej ramy dla aktywności obywatelskiej**.

Miękka rama wiąże się z otwartością, gotowością do współpracy istniejących instytucji i organizacji. Składa się na nią zarówno **dobry klimat dla łączenia zasobów i kompetencji, jak i pogłębiona wiedza o lokalnych uwarunkowaniach** (w tym potrzebach, oczekiwaniach społeczności). Takie mapowanie potrzeb i analiza SWOT lokalnego środowiska są wstępem do wyznaczenia wizji działań, w które obywatele chcą się zaangażować. Współpraca zmniejsza (rozkłada) koszty zaangażowania i realizacji celów. Szczególnie ważne w tym wypadku są partnerskie zasady współpracy.

Miękka rama decyduje również o kompleksowości oferty dla potencjalnych aktywistów. Szczególnie warte wyróżnienia jest **wsparcie władz lokalnych**, czyli stały dialog z mieszkańcami oraz wspieranie przez władarzy inicjatyw obywatelskich (nie traktowanie ich jako formy konkurencji). Takie podejście to pochodna często podnoszonej diagnozy o dużej roli sprawczej władz samorządowych – zarówno poprzez bezpośrednią realizację projektów, jak i animowanie aktywności mieszkańców czy też gotowość do wsparcia oddolnych inicjatyw.

Twardą ramę tworzy **wsparcie o charakterze systemowym**. Ułatwienia mogą mieć charakter **proceduralny oraz materialny**. Przejawami proceduralnego wsparcia są uproszczenie systemu administracyjnego, w tym rezygnacja z procedur biurokratycznych, wdrożenie nowych mechanizmów aktywności obywatelskiej (budżety obywatelskie) czy też tworzenie ciał doradczych, takich jak Młodzieżowa Rada Miasta bądź pełnomocnik ds. społeczeństwa obywatelskiego. Materialne wsparcie oznacza dostarczanie organizacjom pozarządowym i grupom nieformalnym wszelakich zasobów potrzebnych do aktywności – infrastruktury, środków finansowych, kompetencji czy też kapitału symbolicznego. Podkreślano w tym wypadku znaczenie transferu kompetencji i wsparcia systemowego dla współpracy pomiędzy liderami, organizacjami i instytucjami. To na tej bazie możliwe jest tworzenie zespołów osób o zróżnicowanych, wzajemnie uzupełniających się umiejętnościach, które będą w stanie zmieniać swoje otoczenie.

Dialog jako wartość sama w sobie – opinie gospodarzy o debatach

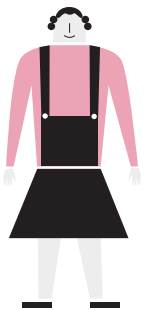
Ważną konstatacją gospodarzy debat lokalnych, oprócz wniosków merytorycznych, była **waga samych debat dla rozwoju ich lokalnych społeczności**. Katalog wskazywanych korzyści jest rozbudowany – od integracji liderów lokalnych i wzrostu współpracy między instytucjami czy też wzajemnej inspiracji, poprzez dowartościowanie liderów i uczynienie pierwszego kroku na drodze do wypracowywania pomysłów rozwojowych (m.in. poprzez diagnozę potrzeb lokalnej społeczności), aż do oswojenia uczestników z metodą pracy warsztatowej, którą następnie można wykorzystać choćby przy organizacji konsultacji społecznych.

Najważniejszym rezultatem debat – podkreślanym przez większość gospodarzy – **było sieciowanie lokalnych liderów, instytucji i organizacji**. Lepsze poznanie to **wstęp do wspólnego działania**. Przekonanie to dominowało tak w dużych miastach, jak i mniejszych miejscowościach, gdzie debaty poświęcone istotnym kwestiom społecznym o charakterze międzypokoleniowym, międzysektorowym i międzyrodzinnym stanowią *novum*.

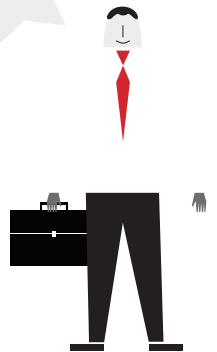
*„Dla mnie spotkanie było okazją do obserwacji i refleksji, poznania nowych osób aktywnie działających w moim mieście. Zdecydowanie chcemy kontynuować tę formę spotkań. Już mamy temat kolejnej debaty: << Jak odczarować słowo społecznik ? >>”
[Sopot]*

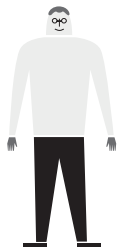
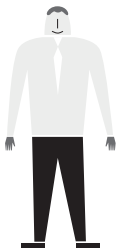
„Wartością samą w sobie jest już rozmowa. W odniesieniu do debaty, **ogromną wartością jest to, że mieszkańcy dzielą się swoimi opiniami i wymieniają zdania w ważnych dla nich kwestiach lokalnych**, mogą podzielić się swoim doświadczeniami jako społecznicy i wspólnie działać”. [Twardogóra]

„Dla mnie to **nowe doświadczenie spotkania warsztatowego osób z różnego przedziału wiekowego, różnej profesji i różnych doświadczeń życiowych**”. [Lipinki Łużyckie]

„Uczestnicy debaty są dowartościowani, dzięki możliwości opowiedzenia o swoich działaniach na rzecz lokalnej społeczności **poznajemy od innej strony ludzi, o których wydawałoby się, że już wszystko wiemy**”. [Białe Dunajce]

„Biblioteka jest miejscem spotkania dla ludzi z różnych środowisk. Jest miejscem dialogu, miejscem dla ludzi, którzy na co dzień nie mają ze sobą kontaktu. W ten sposób nawiązują znajomości, zrozumienie i, mamy nadzieję, porozumienie. **Debata daje pretekst do spotkania i wymiany przemyśleń dotyczących lokalnych spraw**”. [Jawor]

„W naszej małej miejscowości nie organizuje się tego typu debat dla mieszkańców. **Debata dała możliwość spotkania się i wymiany doświadczeń oraz przedstawienia oczekiwań**”. [Strzelce Krajeńskie]

„W naszej gminie działa kilka stowarzyszeń, jest sporo ludzi z pasją i kilku społeczników, ale **brakowało takiego spotkania i rozmowy w neutralnym miejscu**. Pomysł Państwa, żeby zrobić to w bibliotece jest świetny. Próby aktywizacji liderów oczywiście były podejmowane, ale każdy z liderów wolał działać sam w swojej społeczności”. [Manowo]

- Często na lepsze poznanie się wpływ miał charakter debaty, który wymuszał **wychodzenie uczestników poza stereotypowo przypisywaną im rolę**.
- W wielu przypadkach wzajemne dostrzeżenie się przez aktywnych współuczestników debaty stało się **podstawą deklaracji współpracy** różnych środowisk formalnych i niesformalizowanych **lub decyzji o kontynuacji dialogu**, np. w postaci cyklicznych spotkań w bibliotece.

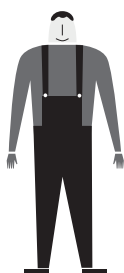
„Bardzo pozytywnie zareagowali **nasi przedsiębiorcy**, ponieważ **po raz pierwszy ktoś zgłosił się do nich w innej sprawie niż sponsoring**. Były telefony zwrotne i podziękowania”. [Gorlice]

„Najbardziej jestem zadowolona z podejścia do sprawy wójta i młodzieży, o którą najbardziej się obawiałam. Skutkowało to tym, że **Pan wójt umówił się z młodzieżą, że przyjdzie na kontynuację dyskusji do szkoły na lekcję wychowania obywatelskiego**”. [Lipinki Łużyckie]

„Grupa pracowała nad pomysłem potrzeby organizacji cyklicznych spotkań dla mieszkańców gminy Morąg, osób zaangażowanych w sprawy społeczne, w celu wypracowywania mechanizmów współpracy, wspólnych projektów, itp. **Grupa zaprezentowała na forum wynik swojej pracy w postaci założeń – pomysłu na tego typu spotkania, z wykorzystaniem udostępnionych sal m.in. tych, którymi dysponuje biblioteka, z podaniem pierwszej daty**”. [Morąg]

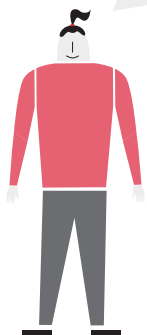

„Jeszcze długo po spotkaniu uczestnicy **ustalali ze sobą pomysły na współpracę**. Pani Dyrektor biblioteki zaprosiła do korzystania z biblioteki jako lokalnego forum do spotkań NGO i instytucji. Powstała idea spotkań NGO”. [Łódź]

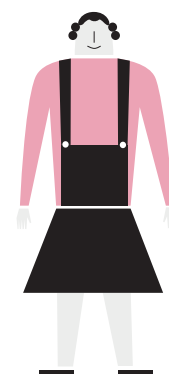
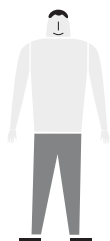
- Wspomniane na wstępie sieciowanie zachodziło jednak także poprzez **budowanie pomostów między poszczególnymi społecznościami lokalnymi**. Nadanie projektowi ogólnopolskiej ramy i powiązanie go z Kongresem Obywatelskim, umożliwiającym fizyczne spotkanie gospodarzy debat z całej Polski, ma istotne znaczenie. Przede wszystkim – symboliczne: zapewnia świadomość uczestnictwa w szerszym procesie, równocześnie odbywającym się w Polsce metropolitarnej i lokalnej, we wszystkich regionach, pod patronatem mediów ogólnopolskich i najwyższych władz państwowych. Jednocześnie jednak – dzięki udziałowi w debacie profesjonalnych moderatorów – formuła projektu pozwalała na spojrzenie na swoje doświadczenia oczami obserwatora. Dodatkową funkcją „lustra” jest możliwość porównania rezultatów wypracowanych lokalnie ze zbiorczymi wynikami całego projektu.

„Projekt był dla nas całkiem nowym doświadczeniem – **miałyśmy świadomość pracy w zespole, który jest w rozproszony w różnych miejscowościach, ale pracuje na realizację jednego zadania**”. [Andrychów]

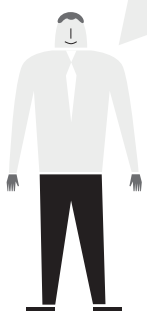
„Gdy wróciłam z Kongresu Obywatelskiego, **miałam sporo przemyśleń, byłam pod ogromnym wrażeniem haseł, które są takie zwyczajne, proste, ale dające możliwość innego spojrzenia na ludzi, pracę i życie codzienne**. I ta rzesza ludzi właśnie z Polski lokalnej – jest nas całkiem sporo i jest mi niezmiernie miło, że mogę być w tym gronie”. [Manowo]

„Silną stroną jest **spotkanie z moderatorem, który nie jest z naszej miejscowości, co sprawia, że możemy zaobserwować reakcję z boku i posłuchać innych przykładów**”. [Kudowa-Zdrój]

- Nie mniej ważna wartość debat leży, zdaniem gospodarzy, w **rzeczywistej edukacji obywatelskiej**, w której uczestniczą liderzy wspólnot lokalnych. Konstrukcja debat sprzyja aktywnemu uczestnictwu w dialogu i procesie wypracowywania kompromisu. Spotkania wiążą się z **promocją wartości demokratycznych**, w tym egalitaryzmu oraz dialogu międzysektorowego i międzypokoleniowego. Ważne jest jednak także **ugruntowanie przeświadczenia o własnej sprawczości** i budowanie otwartości na otoczenie – zarówno jego potrzeby, jak i współpracę z innymi w ich zaspokajaniu.

„Już samo **sformułowanie problemu było pozytywne**, inne od codziennego myślenia. Zwykle rozmyślamy o tym, co było złe, co nam przeszkadzało, to może powodować i umacniać złe nastawienia do własnej osoby oraz otoczenia. Ukierunkowanie dyskusji na szukanie wspólnych, pozytywnych odpowiedzi na pytania sprzyja budowaniu i umacnianiu własnych mocnych stron oraz grupy społecznej”. [Rozdrażew]

„Jak będziemy działać i nie oglądać się na innych, to będzie dobrze. To, jak nam się żyje i będzie żyło w przyszłości, nie zależy od kogoś na górze, kogoś nie wiadomo gdzie i nie wiadomo kogo. Polityka krajowa ma niewielki wpływ na to, jak nam się żyje lokalnie. Zależy bardziej od naszego kapitału społecznego, od motywacji, wzajemnego wsparcia, zaangażowania. **Musimy działać, bo to nasz dom i od tego, jak sobie go urządzimy będzie zależała nasza przyszłość**”. [Tarnowiec]

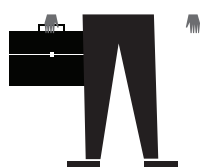

„W podsumowaniu debaty uczestnicy podkreślali wartość lokalnego spotkania i możliwość przyjrzenia się powodom swojej pracy, **chwalili dobry scenariusz spotkania w formie, która dawała wszystkim równe szanse na wypowiedź**”. [Łódź]

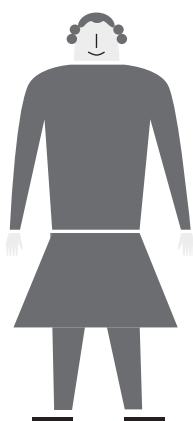

„Temat debaty stał się dla uczestników płaszczyzną, dzięki której w prosty sposób byli w stanie wypracować kompromis. Jest to niezwykła wartość, ponieważ na co dzień te same osoby w swoich działaniach mają często różne cele i sposoby dochodzenia do nich. **Debata jasno pokazała, że u gruntu różnych aktywności społecznych leżą te same motywy i oczekiwania, a przede wszystkim wzajemna współpraca**, o której mówili nasi uczestnicy”. [Wołomin]

„Po raz kolejny sprawdza się sentencja, że warto rozmawiać. Tylko dialog może zbudować wspólnotę, wzajemne zaufanie i chęć współpracy. **Samotne wyspy niewiele mogą tu zdziałać, ale każda grupa potrzebuje wodza – lidera, który poprzez swoje pasje i zaangażowanie pociągnie do działania**”. [Chrzanów]

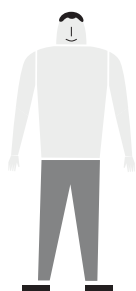

„Debata to szansa na budowanie dobrych relacji między uczestnikami debaty, które mogą być punktem wyjścia do tworzenia lokalnych partnerstw. To **okazja do bliższego poznania się. To włączenie się mieszkańców w życie społeczne gminy, pobudzenie ich aktywności, poczucie, że mają na coś wpływ, przekonanie, że działając wspólnie, mogą poprawić jakość życia w gminie**. To jedyna taka inicjatywa w Reszlu, w której przedstawiciele różnych środowisk i w różnym wieku (młodzież, dorośli i seniorzy) spotykają się, żeby razem rozmawiać o rozwoju naszej gminy, o tym, jak razem odnieść sukces”. [Reszel]

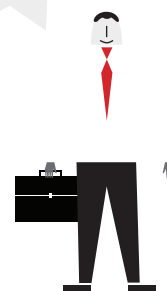

- Istotnym wymiarem debat, wskazywanym przez gospodarzy, było także wydobycie wiedzy zbiorowej, czyli **pogłębiona diagnoza lokalnych potrzeb i oczekiwań**.

„Władze w gminie widzą, co jest najważniejsze dla naszych mieszkańców, na czym im zależy. To dobra analiza potrzeb lokalnej społeczności”. [Brusy]

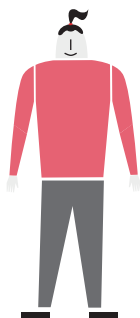

„Takie debaty społeczne mają na pewno znaczenie integrujące, mobilizujące i uświadamiające. Podczas rozmów w naszej bibliotece uczestnicy dowiedzieli się o wzajemnych działaniach i tym samym zachęćli do uczestnictwa w nich. Wśród zaproszonych doszło do wymiany kontaktów i doświadczeń. Oprócz tego **debatą stanowi świetne forum dla przedstawiania nowych pomysłów, ale i do zdiagnozowania potrzeb społeczeństwa**”. [Morąg]

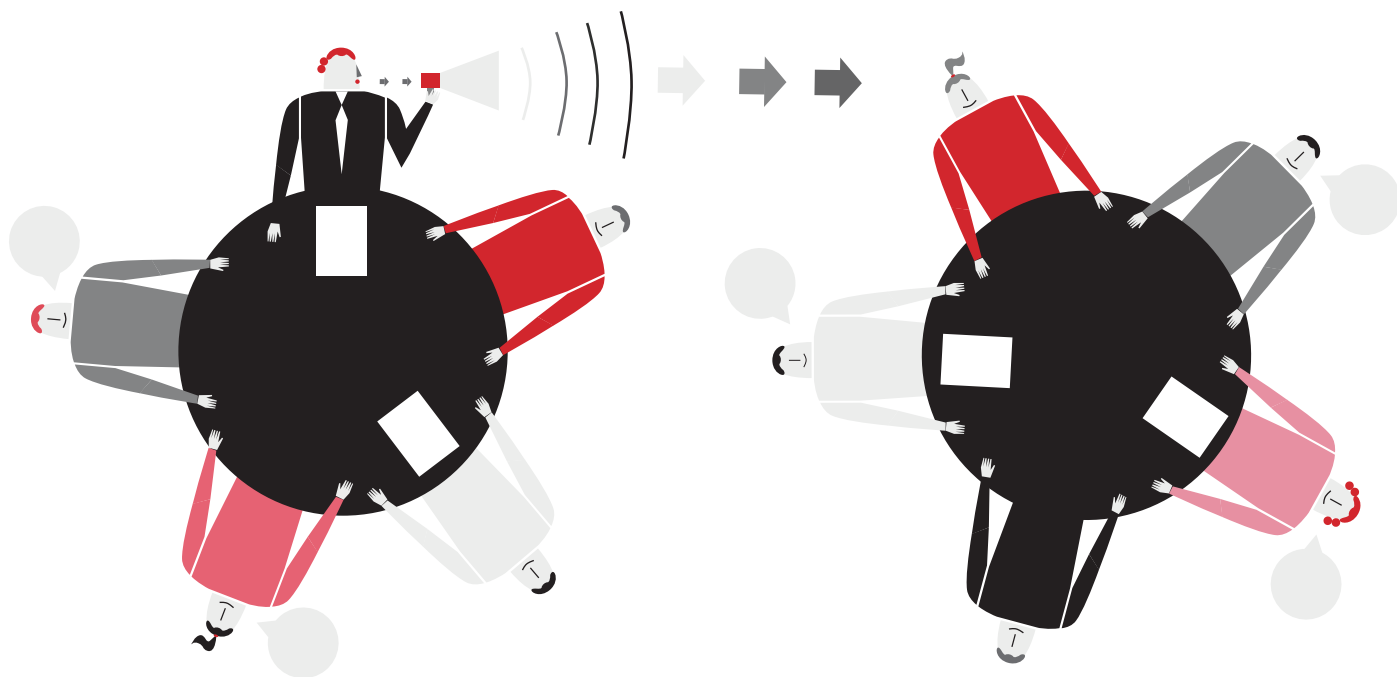
- Na uwagę zasługuje także to, jaką wartość debaty przynosiły samym gospodarzom oraz reprezentowanym przez nich instytucjom. Bibliotekarki i bibliotekarze wskazywali przede wszystkim na **zdobycie nowych umiejętności** – zarówno *know-how* związanego z samą realizacją debaty w formule warsztatowej, jak i kompetencji miękkich koniecznych do sprawnego zarządzania procesem. Nie mniej ważne było **wzmocnienie pozycji biblioteki, jako centrum życia lokalnej społeczności**.

„Cieszę się, że to właśnie bibliotekom publicznym organizatorzy zaproponowali organizację lokalnych debat. Dla nas oznacza to: (1) **większy prestiż biblioteki** - organizatora debaty, będącej częścią ważnego ogólnopolskiego projektu, któremu patronuje Prezydent Rzeczypospolitej; (2) **możliwość budowania wizerunku biblioteki jako przestrzeni publicznej, miejsca spotkań różnych środowisk**, w którym prowadzi się debaty dotyczące ważnych dla mieszkańców spraw”. [Reszel]

- Debaty stanowiły więc silny **impuls rozwojowy** zarówno dla całych lokalnych społeczności, w których się odbywały, jaki i bezpośrednio zaangażowanych w nie osób i instytucji.

Pierwszym krokiem jest **upowszechnienie wyników debat**, zarówno wśród decydentów, jak i szeroko pojętej opinii publicznej. Sam raport z debat – w wersji elektronicznej i papierowej – będzie dystrybuowany w całej Polsce, a jego wnioski udostępnione także za pośrednictwem partnerów medialnych debat. Zostaną one między innymi opublikowane jednocześnie w 16 dziennikach regionalnych zrzeszonych w **Grupie Polska Press** na terenie całego kraju.

Raport zostanie także wręczony **Prezydentowi RP Andrzejowi Dudzie**, a wyniki debat będą w najbliższych miesiącach prezentowane w ramach indywidualnych spotkań z przedstawicielami **Ministerstwa Rozwoju** oraz **Kancelarii Prezydenta RP**. Rezultaty debat będą również przedmiotem dyskusji w trakcie **XI Kongresu Obywatelskiego**, który odbędzie się 5 listopada 2016 roku w Warszawie.

W programie Kongresu znalazł się m.in. warsztat z udziałem bibliotekarek i bibliotekarzy, czyli gospodarzy debat lokalnych. Jego celem będzie podsumowanie tegorocznych debat, jak i zaprogramowanie ich przyszłorocznej odsłony. **Chcemy więc kontynuować projekt, zapraszając do współpracy wszystkie bibliotekarki i bibliotekrzy zaangażowanych w organizację debat.**

Jednocześnie **aktywny udział polityków i urzędników samorządowych** pozwala mieć nadzieję, że efekty debat będą brane pod uwagę w procesie programowania rozwoju lokalnych społeczności.

O DEBATACH W MEDIACH

Partnerami medialnymi debaty na poziomie ogólnopolskim były: **dzienniki i tygodniki Grupy Polska Press, TVP Kultura i ngo.pl.**

**POLSKA
PRESS
GRUPA**

**TVP
KULTURA**

ngo.pl

Sylwia Chojnacka-Tuzimek i Andrzej Pietrucha. Piotr Zbieranek uczestniczył w "Debacie Jedynki" ze studia Polskiego Radia w Gdańsku. Foto: Jacek Konecki/Polskie Radio

Przedsięwzięcie zakładało ważną rolę mediów w rozpowszechnieniu informacji na temat debat. W ramach partnerstwa opublikowano ponad 50 zapowiedzi debat w tygodnikach lokalnych Grupy Polska Press, zapowiedź i relację w programie „Informacje kulturalne” w TVP Kultura oraz zapowiedź w portalu ngo.pl.

Tematem aktywności obywatelskiej zainteresowały się także inne media ogólnopolskie. **W Programie I Polskiego Radia** dwukrotnie mówiliśmy o tym, dlaczego Polacy chcą się angażować w działalność obywatelską: w programie „Debata dnia” wystąpili **Piotr Zbieranek**, koordynator projektu z IBnGR, oraz **Sylwia Chojnacka-Tuzimek**, dyrektor Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy Białobrzegi (aby posłuchać, kliknij tutaj). **Jacek Królikowski**, prezes Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, wystąpił w audycji „Polska i świat” (aby posłuchać, kliknij tutaj).

W akcję informacyjną zaangażowały się same biblioteki, dzięki czemu wydarzenie odbiło się szerokim echem w mediach lokalnych i regionalnych (znacząca część z nich została objęta ich patronatem). Debaty lokalne przedstawiono w **TVP 3 Regionalnej**, m.in. w TVP 3 Bydgoszcz, TVP 3 Rzeszów i TVP 3 Szczecin oraz w **rozgłoszeniach regionalnych Polskiego Radia**, m.in. w Radiu Rzeszów. Łącznie ukazało się ponad **200 informacji** w prasie, telewizji, radiu i internecie (dane pochodzą z analiz Instytutu Monitorowania Mediów).

Wybrane artykuły:

wiadomosci.ngo.pl/wiadomosc/1917327.html

dzienniklodzki.pl/wiadomosci/lodz/a/debata-o-aktywnosci-spoecznej-w-wojewodzkiej-bibliotece-publicznej,10022700/

dziennikzachodni.pl/polecamy/a/rozwijamy-skrzydla-polski-lokalnej-czyli-aktywni-cieszyniaci,10058192/

gazetalubuska.pl/nasze-sprawy/a/tak-mozemy-rozwinac-skrzydla,10058762/

Wybrane materiały wideo:

youtube.com/watch?v=Cp7qQPHQfhg

youtube.com/watch?v=ollZT5YgUCw

youtube.com/watch?v=26WeTgG_4lk

Na potrzeby projektu powstało wideo promujące rolę dialogu w rozwoju społeczności lokalnych. Krótki film, zawierający wypowiedzi aktywnych Polaków, stanowił wstęp do dyskusji podczas debat lokalnych w bibliotekach. W nagraniu udział wzięli: **Maciej Witucki**, przewodniczący Rady Programowej Kongresu Obywatelskiego, prezes WorkService SA, **prof. Jerzy Bralczyk**, językoznawca, Uniwersytet Warszawski, **s. Małgorzata Chmielewska**, przełożona Wspólnoty „Chleb Życia”, **Marta Lewandowska**, działaczka obywatelska, wiceprezeska Fundacji Kultury Dialogu, oraz **Izabela Bochińska**, Dyrektor Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Zofii Nałkowskiej w Wołominie. Wideo obejrzano prawie 400 razy (youtube.com/watch?v=tH9fj7nyiuw).

Mają pobudzić do aktywności obywatelskiej mieszkańców małych miejscowości. W 50 bibliotekach publicznych w całym kraju mieszkańcy, przedstawiciele samorządów i organizacji pozarządowych dowiadują się, jak rozwijać swoje małe ojczyzny. Na Kujawach i Pomorzu do udziału w projekcie „Rozwijamy skrzydła Polski lokalnej” zaproszono biblioteki w Sepólnie Krajeńskim, Barcinie i Grucie.

Bogaty, wciąż uzupełniany księgozbiór, to pomysł jak zachęcić mieszkańców Sepólna Krajeńskiego do czytelnictwa. Tym razem jednak mieszkańcy gminy, zamiast książki, wezmą ze sobą do domu pomysł, jak rozwijać lokalne społeczności. Podobne debaty odbywają się w 50 bibliotekach w kraju, bo to one często są lokalnym centrum dostępu do informacji i wiedzy. - Są naturalnym miejscem, gdzie spotykają się mieszkańcy, gdzie dyskutuje się o różnych sprawach. Moim zdaniem, biblioteka to jest takie przyjazne miejsce dla mieszkańców - uważa Grażyna Kędzierska, dyrektor Biblioteki Publicznej w Sepólnie Krajeńskim.

GŁOGÓW. Więcej działania mniej narzekania (WIDEO)

Jak zachęcić glogowian do aktywności?

Jak narzekanie zamienić na działanie i żeby się chciało tak, jak się nie chce – nad tym zastanawiali się działacze społeczni podczas debaty. Głogów jest jednym z pięćdziesięciu miast, w których organizowana jest ogólnopolska akcja. Efekty debaty zostaną przedstawione na ogólnopolskim Kongresie Obywatelskim.

BLOG czyli Biblioteka Lokalna Osiedla Głogowskiego to idealne miejsce, aby rozmawiać o lokalnej aktywności. Dziś odbyła się tam debata społeczna pod nazwą „Rozwijamy skrzydła Polski lokalnej”. Podobne spotkania odbędą się tylko w 50 miastach w całej Polsce.

– To jest prestiż, ale też duże wyzwanie, żeby taką debatę w tym miejscu przeprowadzić – mówi Izabela Owczarek, dyrektor Miejskiej Biblioteki Publicznej w Głogowie.

Gdańszczanie zastanawiali się, jak żyć w lokalnym społeczeństwie

12 MAJA 2016 AKTUALIZACJA: 21 maja 2016 18:59

©Przemek Świdziński

Dostarczenie problemów i chęć zmian, działanie na rzecz innych i cechy osobowościowe – tak na pytanie „jak uwołać potencjał aktywności obywatelskiej mieszkańców Polski lokalnej?” odpowiadał uczestnicy piątkowej debaty, która odbyła się w gdańskiej bibliotece „Manhattan” ramach projektu „Rozwijamy skrzydła Polski lokalnej”.

Najnowsze wiadomości

- 11:50 Najczęściej powodem agresywnego zachowania psa jest lek (ROZMOWA)
- 11:48 Rafał Siemacki: U siebie zbudowaliśmy ostędcę (ROZMOWA)
- 10:51 Kolejny medalowy dzień? (PROGRAM)
- 10:29 Awantura wokół parkingów. Obywatel już nie siedzi cicho
- 09:53 Wyścig grzyw w Tczewie. Ewakuowano 5 osób (ZDJĘCIA)
- 09:30 W długi weekend na Pomorzu utonęły trzy osoby

[ZOBACZ WIĘCEJ](#)

Najczęściej czytane

- 1 Disco pod Gostardami: Artysty wystąpili w Stępcy (FOTO)
- 2 Dramatyczny konkurs i 'tylko' srebro Piotra Młachowskiego!

Debata „Rozwijamy skrzydła Polski lokalnej”

20 MAJA 2016 WIADOMOŚCI Z SUWAŁEK

19 maja Biblioteka Publiczna im. Marii Konopnickiej w Suwałkach zorganizowała drugą debatę w ramach projektu „Rozwijamy skrzydła Polski lokalnej”.

„Dziennik Bałtycki”

„Dwutygodnik Suwalski”

Rozwijamy skrzydła Polski lokalnej, czyli aktywni cieszyńscy

Jacek Drost 25 maja 2016 AKTUALIZACJA: 3 czerwca 2016 12:39

Debata „Rozwijamy skrzydła Polski lokalnej”, dotycząca uwolnienia aktywności społecznej, odbyła się w Bibliotece Miejskiej w Cieszynie.

Mam bardzo pozytywne odczucia po tej debacie. Jestem zbudowana dużym zaangażowaniem społeczności lokalnej. Szczególnie wartościowe jest także to, iż udało się zaangażować młodzież – studentów i uczniów, bo zainteresowanie młodych ludzi sprawami obywatelskimi jest ważne dla przyszłości – mówi Magdalena Świergolik, moderator debaty z Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, która wraz z Instytutem Badań nad Gospodarką Rynkową organizuje w 50 polskich miastach – w tym w Cieszynie – debaty w ramach projektu „Rozwijamy skrzydła Polski lokalnej”. Celem projektu jest wywołanie dyskusji nad mechanizmami rozwoju lokalnych społeczności. W spotkaniu w Cieszynie wzięli udział m.in.

studenci, uczniowie, samorządowcy, przedstawiciele instytucji pozarządowych. Uczestnicy debaty uznali, iż najważniejszymi czynnikami motywującymi ich do aktywności na rzecz społeczności lokalnej są: samorealizacja i chęć zdobywania doświadczeń, potrzeba dzielenia się pasją i

Najnowsze wiadomości

- 11:57 Rio 2016 PLAN TRANSMISJI TVP 16.08 wtorek PROGRAM FINAŁÓW, STARTY POLAKÓW, TRANSMISJE TV
- 11:52 Rekord Świata Anity Włodarczyk 82,29 m w Rio 2016
- 11:33 Pomniki smoleńskie nie będą za darmo. Ile dacie?
- 11:30 Piżane nastolatki wybiły pięć szyb w piwnicy jednej z kamienic
- 11:26 Salsa pod palmami na Rynku w Katowicach (WIDEO I ZDJĘCIA)
- 11:16 I liga: GKS Tychy - Górnik Zabrze 2:1 (ZDJĘCIA, RELACJA)

[ZOBACZ WIĘCEJ](#)

Najczęściej czytane

- 1 Atak nożownika w pociągu w Szwajcarii: 7 osób, w tym jedno dziecko,...

„Dziennik Zachodni”

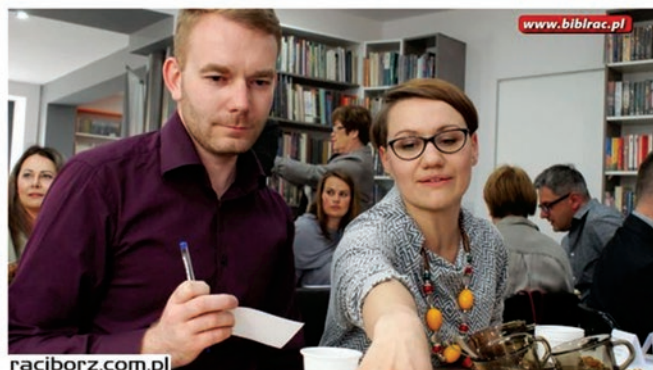
Fotorelacje

- wiadomości - samorząd - publicystyka - gospodarka - o regionie - sport - rozrywka - kultura - edukacja - zdrowie - religia -

„Rozwijamy skrzydła Polski lokalnej” - debata w Raciborzu

1/49 [dalej >>](#)

2016-05-20

raciborz.com.pl

1/49

„Raciborz”

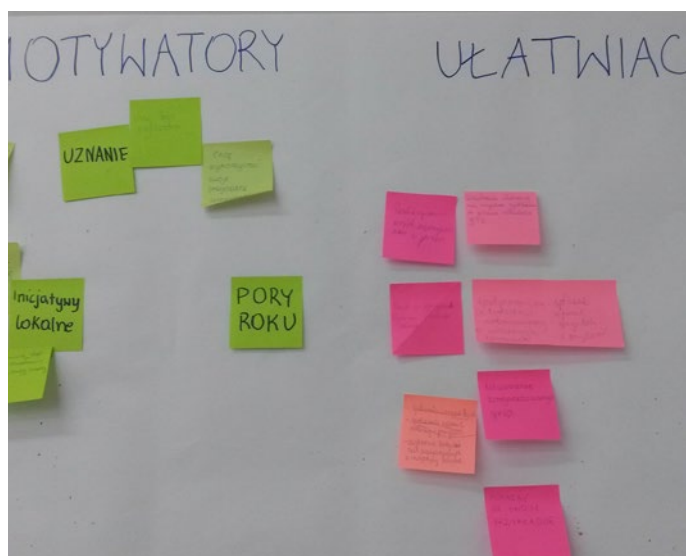
FOTORELACJA Z DEBAT LOKALNYCH

Barcin

Biała Rawska

Białobrzegi

Biały Dunajec

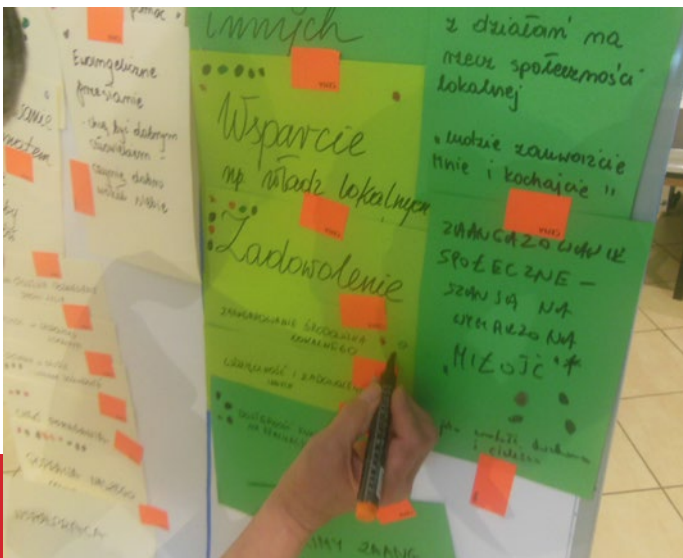
Brusy

Brzeźnica

Bystrzyca Kłodzka

Bytom Odrzański

Chrzanów

Cieszyn

Darłowo

Działdowo

Gdańsk

Gdynia

Głogów

Gorlice

Gorzów Wielkopolski

Hańsk

Jawor

Juchnowiec

Kazimierza Wielka

Kielce

Krosno

Krotoszyn

Kudowa Zdrój

Lipinki Łużyckie

Lubaczów

Łańcut

Łódź

Morań

Piekary Śląskie

Pieszyce

Przasnysz

Racibórz

Reszel

Rozdrażew

Ryjewo

Ryn

Sępólno Krajeńskie

Słupsk

Stalowa Wola

Strzelce Krajeńskie

Suwałki

Tarnowiec

Twardogóra

Wasilków

Węgorzewo

Wołomin

Wyszewo

Zielona Góra

PILOTAŻ DEBAT LOKALNYCH „KOMPETENCJE PRZYSZŁOŚCI – JAK ROZWINĄĆ NASZE SKRZYDŁA?”

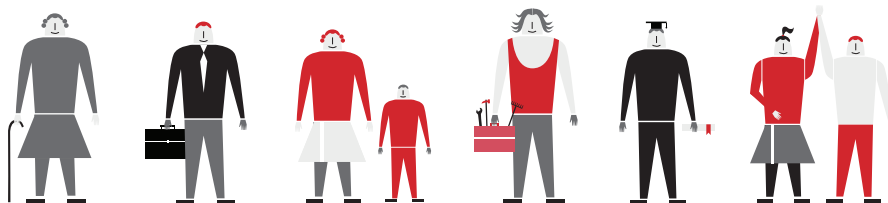
Pod hasłem „**Kompetencje przyszłości – jak rozwinąć nasze skrzydła?**” 20 i 21 marca 2015 roku odbyła się w sieci bibliotek publicznych pilotażowa seria **debat lokalnych**. W jej ramach uczestnicy odpowiadali na **dwa pytania**:

- **Jakie kompetencje są najważniejsze z punktu widzenia sukcesów osobistych i zawodowych mieszkańców naszej miejscowości / gminy?**
- **Jakie kompetencje powinni posiadać mieszkańcy, aby angażować się w sprawy naszej miejscowości / gminy?**

Debaty odbyły się równolegle w **40 miejscowościach** położonych we **wszystkich regionach Polski**, zarówno w **Polsce lokalnej, jak i metropolitarnej**.

40

Wzięło w nich udział łącznie **1181 uczestników**; a skład tej grupy pozwalał na dialog **międzypokoleniowy, międzyśrodowiskowy i międzysektorowy**.

Debaty znalazły szeroki oddźwięk w **krajowych, regionalnych i lokalnych mediach** – zostały objęte m.in. patronatem korporacyjnym **TVP** oraz **Programu I Polskiego Radia**. W debaty – nie tylko poprzez patronat, ale i czynny udział – zaangażowały się także **władze publiczne (samorządy lokalne i regionalne, oraz Edukacji Narodowej)**. Najważniejsze wnioski z raportu zostały zaprezentowane w mediach i w rozmowach z kluczowymi decydentami (w tym minister edukacji narodowej Joanną Kluzik-Rostkowską).

Wypracowany przez uczestników debat idealny zestaw – zapewniający sukces indywidualny i społeczny – kompetencji zawierał między innymi: umiejętność współpracy, otwartość i efektywną komunikację, a także dojrzałość, w tym poczucie własnej wartości oraz pragnienie samorozwoju. Jego rdzeń, obok **wiedzy, umiejętności i postaw**, stanowią również **wartości**. To one pozwalają otworzyć się na drugiego człowieka i szerszą wspólnotę, tym samym łącząc to, co indywidualne, z tym, co społeczne.

Pełen raport z pilotażu jest dostępny na stronie:

<http://www.kongresobywatelski.pl/category/rozwijamy-skrzydla-polski-lokalnej/pilotaz-debat-lokalnych/podsumowanie-pilotazu>

Podsumowanie debat odbyło się na jubileuszowym **X Kongresie Obywatelskim w Warszawie (7 listopada 2015 r.)**.

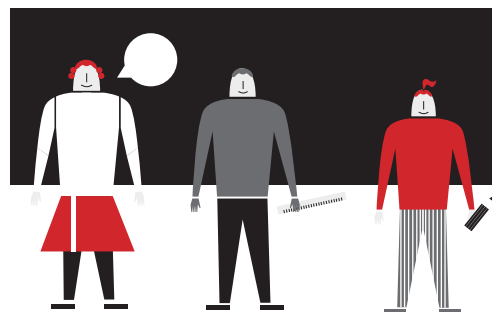
SPRAWOZDANIE Z PRZEBIEGU WARSZTATÓW „JAK OSIĄGNĄĆ W ŻYCIU SUKCES FINANSOWY?”

Edukacja ekonomiczna, prowadzona już od najmłodszych lat („czego Jaś się nie nauczy...”), odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu społeczeństwa gotowego na wyzwania współczesnego świata. Racjonalne gospodarowanie środkami finansowymi w różnym horyzoncie czasowym – aż do emerytury – powinno być jedną z umiejętności, z którymi młodzież startuje w dorosłe życie.

Wychodząc z tego założenia, opracowaliśmy cykl warsztatów edukacyjnych dla uczniów **szkół ponadgimnazjalnych z całej Polski**. Warsztaty, oparte na grze edukacyjnej **„Jak osiągnąć w życiu sukces finansowy?”**, odbywały się od 2 kwietnia do 31 maja 2016 r. Realizację warsztatów honorowym patronatem objął **Ośrodek Rozwoju Edukacji**.

W warsztatach wzięło udział łącznie **1630 uczniów**

z **50** szkół usytuowanych

- w większości regionów – od Pomorza do Małopolski, od Dolnego Śląska po Warmię,
- w Polsce lokalnej i metropolitarnej – od małych miejscowości, takich jak Kleszczew, Bartoszyce, Darłowo czy Kluczbork, do dużych miast – Gdańska, Warszawy czy Kielc.

Celem gry było zaszczepienie uczniom szkół ponadgimnazjalnych – tj. osobom w niedługim czasie wkraczającym na rynek pracy – **kultury odpowiedzialnego planowania wydatków, oszczędzania i inwestowania**. Warsztaty budowały świadomość, że nie jest sztuką rozwijać się z kredytu, a gromadzenie kapitału na przyszłość realnie może oznaczać lepszą jakość życia. Zajęcia wyposażały także młodych ludzi w kompetencje przydatne w kierowaniu swoim rozwojem i ścieżką kariery zawodowej.

Gra symulacyjna – przyjazne i wciągające narzędzie – w zabawny sposób pokazywała młodzieży **konsekwencje podejmowanych decyzji i ich wymierne skutki w dniu przejścia na emeryturę**. W trakcie warsztatów uczniowie mieli możliwość:

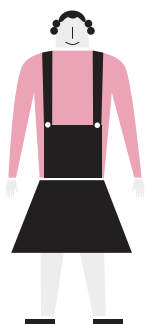
- nauczyć się, jak racjonalnie zarządzać własnym budżetem z perspektywy krótko-, średnio- i długoterminowej,
- uświadomić sobie, jak zmienia się zapotrzebowanie na produkty finansowe w zależności od wieku czy fazy aktywności zawodowej i rodzinnej,
- przekonać się, jak decyzje finansowe mogą wpłynąć na poziom zgromadzonych oszczędności,
- odkryć proste zależności pomiędzy życiem zawodowym a sukcesem finansowym.

W trakcie gry uczniowie przekonali się, że poziom życia i tzw. sukces życiowy zależą w dużym stopniu od decyzji zawodowych oraz racjonalnego gospodarowania środkami finansowymi w trakcie całego dorosłego życia.

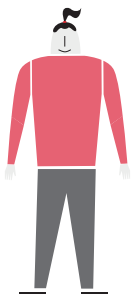
Opinie nauczycieli po warsztatach potwierdzają, że gra posiada **wysoką wartość dydaktyczną**: z jednej strony **dostarcza ważnych kompetencji ekonomicznych** (wiedzy, umiejętności, postaw), z drugiej zaś – poprzez swoją atrakcyjność – **silnie angażuje uczestników**:

*„Gra bardzo podobała się młodzieży. Mam nadzieję, że to nie koniec i w roku szkolnym 2016/2017 będzie możliwość wykorzystania tego narzędzia do celów edukacyjnych. Gra łączy rynek pracy, rynek ubezpieczeń i rynek finansowy, na których gospodarstwa domowe podejmują racjonalne decyzje związane z alokacją oszczędności. Najlepsze narzędzie do pracy z młodzieżą, jakie do tej pory wykorzystywałam”.
[Nowy Targ]*

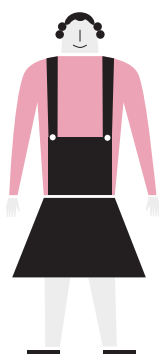
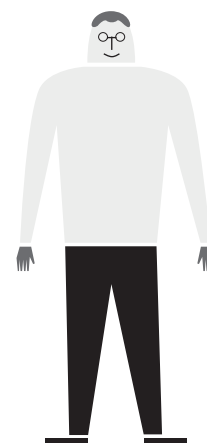

„Śmiało mogę powiedzieć, że był to sukces, było naprawdę owocnie”. [Warszawa]

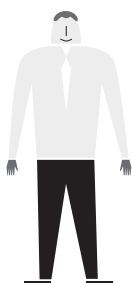

„Gra od razu przyciągnęła uwagę uczniów. Wszyscy wczuli się w przydzielone im role. Początkowo większość podejmowała swoje decyzje bardzo zachowawczo, jednak, gdy spostrzegli, jak ich fikcyjne życie szybko przemija, to nabrali znacznego ani-muszu. Rzucanie kostką podczas fazy zdarzeń losowych było niejednokrotnie wydarzeniem ścią dramatycznym. Nie-jednemu uczestnikowi gry w czasie jej trwania „przybyło parę siwych włosów”. **Z pewnością gra ta pozwoli w przyszłości sporej części uczestników podjąć lepsze decyzje, a także zapobiegnie wielu nietrafionym. Gra bardzo się podo-bała, uczniowie w 100% ocenili ją bardzo wysoko; super pomysł na zajęcia ekonomii w praktyce.**” [Wyszków]

„Magia pieniądza działa - mnożenie kwot na kontach nas-tawiło młodzież bardzo pozytywnie. Każda grupa czekała na rundy losowe i wysłuchiwała, co przyniesie los innym grupom. **Gra bardzo podobała się uczniom, o czym świadczy odzew ze szkoły. Mam pytania od innych klas, czy nie przysłałabym i nie zagrałabym z nimi.** Informacja dotarła także do rodziców, bo rodzice na zebraniu (pomimo, że nie mam wychowawstwa) przyszli i powiedzieli, że córce lub synowi podobała się gra - i rodzice wiedzieli, na czym ona polegała!!” [Ostróda]

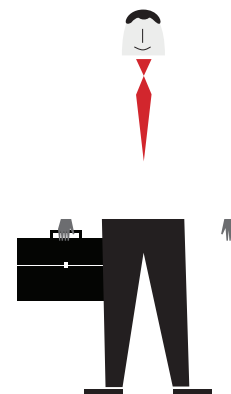

Krótki wykład i odpowiednio rozplanowana gra symulacyjna pozwoliła na sprawne przepro-wadzenie warsztatu. Uczniom bardzo podobała się gra. Skupiali się na pomnażaniu majątku, oszczędzając na zakupie samochodu i na waka-cjach. Na koniec gry byli zdziwieni różnicami, jakie wystąpiły w zgromadzonych majątkach poszczególnych grup. [Bartoszyce]

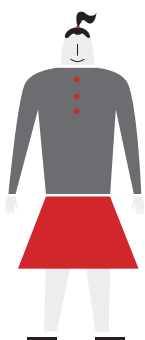
"Z zaciekawieniem spotykała się analiza sytuacji makroekonomicznej, uwzględniana przy podejmowaniu decyzji o alokacji oszczędności. Elementem wzbudzającym dużo emocji były zdarzenia losowe. Młodzież stwierdziła, że w swoich planach życiowych raczej nie uwzględni takich sytuacji". [Krotoszyn]

Ocena gry na odwrocie kart: „[...]gra bardzo interesująca. Pokazuje w prosty sposób jak nasze decyzje wpływają na nasze życie. [...] uświadamia, że nawet przy niewielkich dochodach miesięcznych można odłożyć sporą kwotę". [Łomianki]

"Znaczącym momentem gry była możliwość wyjazdu na wczasy; tylko jeden zespół zdecydował się na taki wydatek. Kiedy po zakończeniu gry zapytałam, dlaczego inni nie wybrali takiej możliwości, to odpowiedzieli, że nie mogli sobie na taki luksus pozwolić. Powiedzieli, że teraz już rozumieją, dlaczego ich rodzice w ogóle lub rzadko decydują się na wakacyjne wyjazdy.

*Reasumując: gra była zajmująca i wzbudzała wiele refleksji wśród uczestników. **Młodzież zdała sobie sprawę, że podejmowanie decyzji w życiu wiąże się z konsekwencjami, nieraz długoterminowymi. Warto więc dokonywać przemyślanych wyborów w rodzinie, kierując się nie tylko swoim zdaniem.** Młodzież zwróciła też uwagę, że sukces życiowy, finansowy nie jest związany generalnie z wysokim poziomem wykształcenia. Zgodnie uznali, że należy być fachowcem w swojej dziedzinie, robić kursy, uczyć się języków, a studia wyższe powinny być dla jednostek wybitnych. Tylko takie osoby mają szansę osiągnąć wysokie stanowiska, i, co za tym idzie, wysokie uposażenia. Posiadanie wyższych studiów i praca np. w sklepie, w charakterze listonosza czy telefonisty infolinii powoduje niepotrzebną frustrację i niezadowolenie. To cenne spostrzeżenie!" [Piekary Śląskie]*

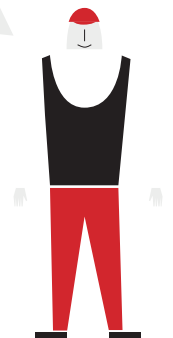
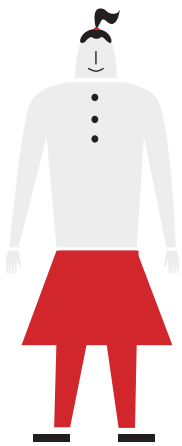
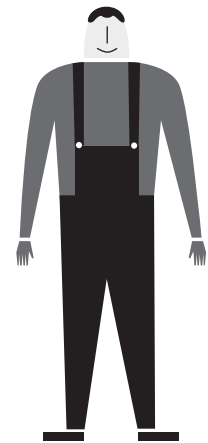

“Gra od początku wzbudziła zainteresowanie uczniów. Trudno było opanować hałas panujący w klasie, ponieważ **trwały zażarte dyskusje, głównie podczas alokacji środków finansowych oraz wyboru formy doskonalenia.**

Od początku jedna z grup ignorowała wszelkie wydatki i z uporem dokonywała alokacji z nastawieniem na szybki zysk. W pewnym momencie wydawało się, że pozostałe grupy, widząc jej duże dochody, zaczną postępować podobnie. Dopiero zdarzenia losowe i poniesione w ich następstwie wydatki spowodowały, że grupa ostatecznie w wyniku końcowym zgromadziła najmniej środków”. [Białystok]

“Szczególnie rzucały się w oczy podejmowane przez uczniów decyzje. **Śmiało inwestowali w swój rozwój i kwalifikacje oraz starannie szacowali ryzyko opłacalność inwestowania w fundusze.** O atrakcyjności gry świadczyła reakcja uczniów, którzy nie chcieli iść na następną lekcję, gdyż pragnęli dokończyć grę. Wszyscy uczniowie stwierdzili, że była to bardzo ciekawa gra i chętnie zagraliby jeszcze w podobną”. [Gdańsk]

“W zespołach trwały zajadłe dyskusje, jak lokować środki, czy inwestować w kursy zawodowe, językowe, prawo jazdy czy kupić mieszkanie. Najwięcej emocji budziło losowanie zdarzeń. Wszyscy byli bardzo zaafetowani grą i tym, co się wydarzy. Uczniowie mieli podobne spostrzeżenia co do zdarzeń, które mają wpływ na pomnożenie majątku, jak też jego pomniejszenia. **Wszyscy byli zdania, że gra powinna być dostępna dla uczniów klas 2 liceum na zajęciach przedsiębiorczości.**” [Elbląg]

- W przytoczonych opiniach nauczycieli realizujących warsztaty można znaleźć potwierdzenie użyteczności gry jako nowoczesnego narzędzia edukacji ekonomicznej. Narzędzia, które pozytywnie oceniają zarówno nauczyciele, jak i uczniowie.

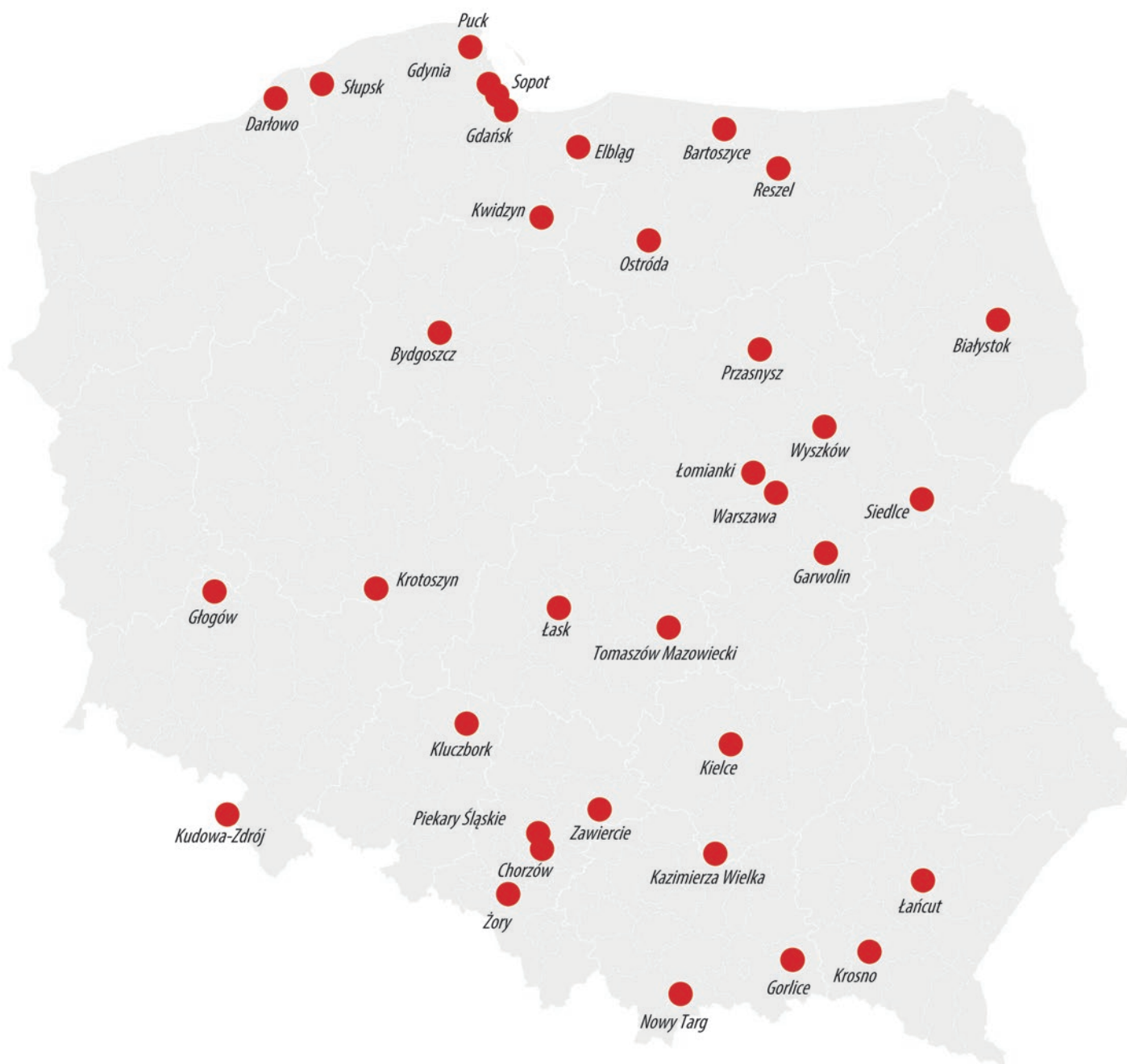
LISTA SZKÓŁ BIORĄCYCH UDZIAŁ W WARSZTATACH

1. Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Żeromskiego, Bartoszyce
2. Zespół Szkół Budowlano-Geodezyjnych, Białystok
3. Zespół Szkół Budowlanych, Bydgoszcz
4. Zespół Szkół Ogólnokształcących, Elbląg
5. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2, Garwolin
6. Zespół Szkół Łączności im. Obrońców Poczty Polskiej, Gdańsk
7. X Liceum Ogólnokształcące, Gdynia
8. Zespół Szkół Ekonomicznych im. Jana Pawła II, Gorlice
9. Liceum Ogólnokształcące im. Marii Curie-Skłodowskiej, Kazimierza Wielka
10. Zespół Szkół Rolniczych, Cudzynowice
11. VI Liceum Ogólnokształcące, Kielce
12. III Technikum Ekonomiczne, Kluczbork
13. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 5, Krosno
14. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2, Krotoszyn
15. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2, Kwidzyn
16. Zespół Szkół im J. Korczaka, Łañcut
17. Szkoła Policealna Edukacja, Łomianki
18. Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 2, Nowy Targ
19. Zespół Szkół Zawodowych i Centrum Kształcenia Ustawicznego, Ostróda
20. I Liceum Ogólnokształcące, Piekary Śląskie
21. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. mjra H. Sucharskiego, Przasnysz
22. Liceum Służb Mundurowych, Puck
23. Liceum Akademickie, Puck
24. Zespół Szkół im. Macieja Rataja, Reszel
25. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2, Siedlce
26. Zespół Szkół Technicznych, Słupsk
27. Zespół Szkół Agrotechnicznych, Słupsk
28. Zasadnicza Szkoła Zawodowa, Tomaszów Mazowiecki
29. I Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Integracyjnymi, Warszawa
30. Zespół Szkół nr 4 im. Eugeniusza Kwiatkowskiego, Warszawa
31. XCIX Liceum Ogólnokształcące im. Z. Herberta, Warszawa
32. XXXIII Liceum Ogólnokształcące Dwujęzyczne, Warszawa
33. Zespół Szkół im. X. Dunikowskiego, Zawiercie
34. Zespół Szkół Architektoniczno-Budowlanych i Licealnych, Warszawa
35. Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego, Żory
36. Technikum nr 4 im. W. Pola, Gorlice
37. Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 2, Gorlice
38. Liceum Ogólnokształcące, Kudowa Zdrój
39. Zasadnicza Szkoła Zawodowa, Kudowa Zdrój
40. IV Liceum Ogólnokształcące, Gdynia
41. I Liceum Ogólnokształcące im. C. K. Norwida, Wyszaków
42. Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Integracyjnymi, Głogów
43. Zespół Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich, Warszawa
44. Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół nr 1 im. Marii Skłodowskiej-Curie, Sopot

45. Zespół Szkół Budowlanych, Chorzów
46. Liceum Ogólnokształcące w ZSO, Łask-Kolumna
47. Zespół Szkół Budowlanych, Gdynia
48. XI Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Reja, Warszawa
49. Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół im. Stefana Żeromskiego, Darłowo
50. Zespół Szkół nr 10, Warszawa
51. Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Ryszarda Kincla w Raciborzu

DZIĘKUJEMY!

FOTORELACJA Z WARSZTATÓW

Bartoszyce

Bartoszyce

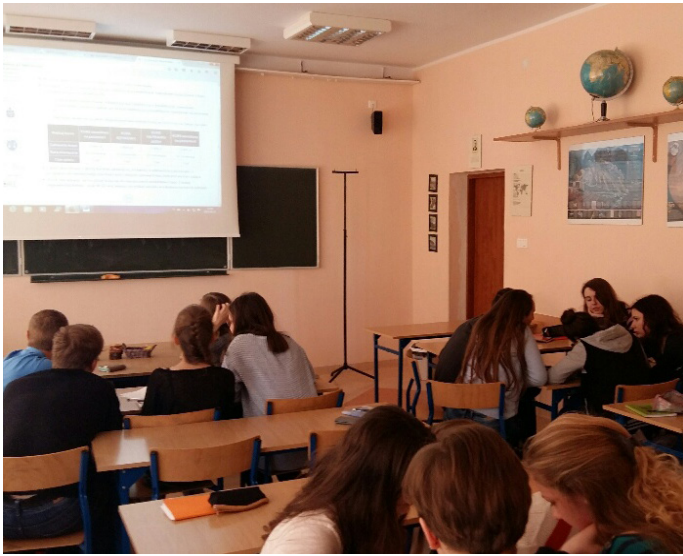
Bartoszyce

Bartoszyce

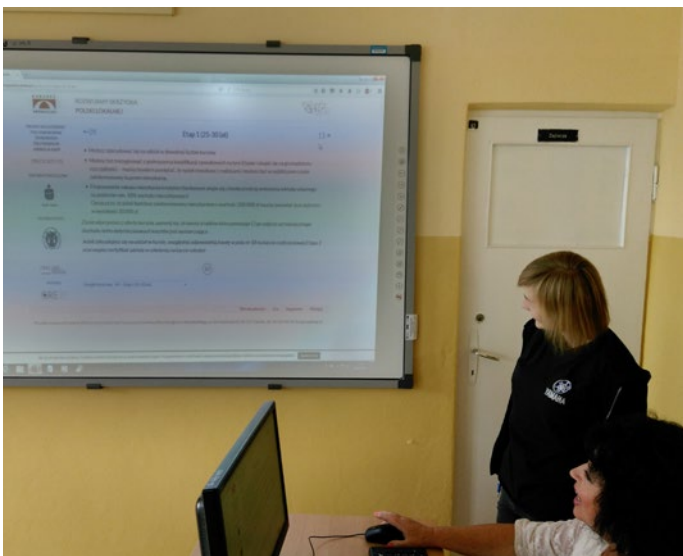
Bartoszyce

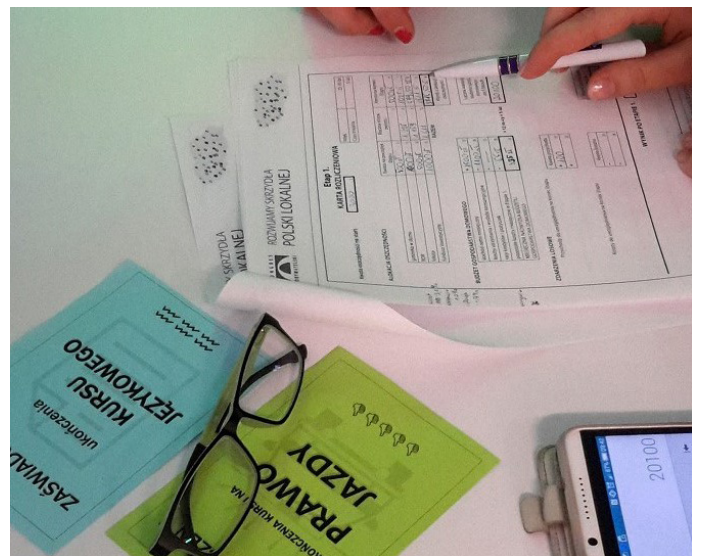
Gdynia X LO

Gdynia X LO

Gdynia ZSB

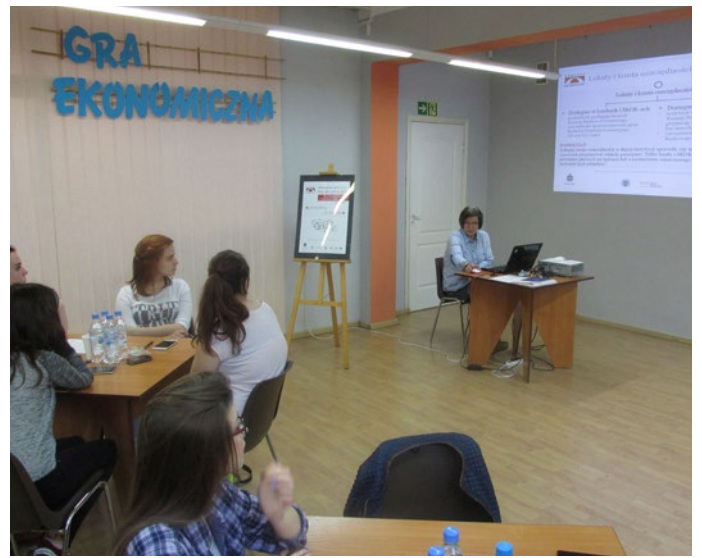
Głogów

Krotoszyn

Łańcut

Piekary Śląskie

Puck

Puck

Siedlce

RAZEM WIDZIMY WIĘCEJ SZANS NA ROZWÓJ

Sektor publiczny potrzebuje specjalnych rozwiązań,
które potrafimy zapewnić:

- dostarczamy optymalnych sposobów finansowania
- oferujemy kompleksową obsługę
- umożliwiamy pozyskanie partnera strategicznego

Bank Polski

Publikacje Kongresu Obywatelskiego dotyczące rozwoju lokalnego można pobrać ze strony:

www.kongresobywatelski.pl/category/publikacje/ksiazki

K O N G R E S
OBYWATELSKI

ROZWIJAMY SKRZYDŁA POLSKI LOKALNEJ

PROJEKT REALIZOWANY POD HONOROWYM PATRONATEM PREZYDENTA RP ANDRZEJA DUDY

Bank Polski

PARTNER STRATEGICZNY

FRSI FUNDACJA
ROZWOJU
SPOŁECZEŃSTWA
INFORMACYJNEGO

ORGANIZATORZY

POLSKA
PRESS
GRUPA

PARTNER

TVP
KULTURA

PARTNERZY MEDIALNI

ISBN: 978-83-7615-130-4

